

ဓမ္မဗျူဟာ သာသနာမာမကအဖွဲ့

လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း

အဘိဓမ္မာ (ရိုးရိုး) ဒုတိယဆင့်

ဝိထိမ္မတ်ပိုင်း (ဘုံပိုင်း)

မှတ်စု

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

၅။ ဝီထိမုတ်ပိုင်း (ဘုံပိုင်း) မုတ်စု

ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စတပ်သော စိတ် ၁၉-ပါးတို့ကို ဝီထိစိတ်တို့မှ အလွတ်ဖြစ်သောကြောင့် “ဝီထိမုတ်စိတ်” ဟု ခေါ်သည်။ ၎င်းဝီထိမုတ်စိတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကို ပြဆိုရာအပိုင်းအခန်းဖြစ်သောကြောင့် “ဝီထိမုတ်ပိုင်း” ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။

ဤဝီထိမုတ်ပိုင်း၌ ဘုံနှင့်စပ်သောအခန်း (ဘူမိစတုက္က) ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုထားသောကြောင့် ပဓာနနည်းအားဖြင့် ဘုံကိုခေါင်းစဉ်တပ်ပြီး “ဘုံပိုင်း” ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။ (တစ်နည်း) ဘုံနှင့်စပ်သောအခန်း ကျယ်ဝန်းစွာပါသောကြောင့်လည်း “ဘုံပိုင်း” ဟုခေါ်ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆရာမြတ်တို့ မိန့်ဆိုကြသည်။

ပဋိသန္ဓေအခါ (ပဋိသန္ဓေကာလ)

ကံကြောင့်ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်ရာ အခါ, ကာလသည် “ပဋိသန္ဓေအခါ (ပဋိသန္ဓေကာလ)” မည်၏။

(ပဋိသန္ဓေစိတ်တစ်ခုဖြစ်ရာ စိတ္တက္ခဏ ၁-ချက် = ၂ပါး, ဌီ, ဘင် ခဏငယ် ၃-ချက် အခါ ကာလ)

ပဝတ္တိအခါ (ပဝတ္တိကာလ)

ပဋိသန္ဓေအခါ, ကာလမှနောက် စုတိမတိုင်မီ အခါ, ကာလများသည် “ပဝတ္တိအခါ (ပဝတ္တိကာလ)” မည်၏။ တစ်နည်း- ပဋိသန္ဓေကာလနှင့် စုတိကာလ အကြားတို့သည် ပဝတ္တိအခါ (ပဝတ္တိကာလ) မည်၏။

၆၀ ✦ ခမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

မှတ်ချက် - ဤပဝတ္တိအခါကာလတွင် ဘဝင်ကိစ္စတပ်သောအခါသည် “ဘဝင်အခါ”မည်၏။

ပဝတ္တိသင်္ဂဟ ၂-မျိုး

(၁) ဝီထိပဝတ္တိသင်္ဂဟ = ပဝတ္တိအခါ၌ ဝီထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကို ပြသောသင်္ဂဟ၊

(၂) ဝီထိမုတ္တပဝတ္တိသင်္ဂဟ = ပဋိသန္ဓေအခါ၊ ဘဝင်အခါ၊ စုတိအခါ များ၌ ဝီထိမုတ်စိတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကို ပြသော သင်္ဂဟ။

ဝီထိမုတ်ပိုင်းဝယ် သိမှတ်ဖွယ် စတုက္က ၄-ပါး

- ၁။ ဘူမိစတုက္က
- ၂။ ပဋိသန္ဓိစတုက္က
- ၃။ ကမ္မစတုက္က
- ၄။ မရဏုပ္ပတ္တိစတုက္က

၁။ ဘူမိစတုက္က

သတ္တဝါတို့၏ ဖြစ်ရာဌာနကို ဘူမိ(ဘုံ)ဟု ခေါ်သည်။ ဘုံသည် အကျဉ်းအားဖြင့် ၄-မျိုးရှိ၏။

- (၁) အပါယ် = ၄-ဘုံ (ငရဲ၊ တိရစ္ဆာန်၊ ပြိတ္တာ၊ အသူရကာယ်)
  - (၂) ကာမသုဂတိ = ၇-ဘုံ (လူ့ဘုံ+ နတ်ပြည် ၆-ထပ်)
  - (၃) ရူပါဝစရ = ၁၆-ဘုံ (ပ-ဈာန် ၃ + ဒု ဈာန်-၃ + တဈာန်-၃ + စဈာန်-၇)
  - (၄) အရူပါဝစရ = ၄-ဘုံ (အာကာ + ဝိညာ + အာကိ + နေဝ)
-
- ဘုံပေါင်း = ၃၁-ဘုံ

(၁) အပါယ် ၄-ဘုံ

ကုသိုလ်ကောင်းမှုမှ ကင်းသော (တစ်နည်း) ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြုခွင့် များစွာမရသောဘုံတို့သည် “အပါယ်ဘုံ”မည်၏။ (အပါယ် = အပ+ အယ၊ အာယ-ကုသိုလ်ကောင်းမှုမှ+ အပ- ကင်းသည်။)

(က) ငရဲ(နိရယ)

= ချမ်းသာသူခမ္မ ထွက်သွားသော (ဝါ) ချမ်းသာသူခမ္မရှိသော အရပ်သည် ငရဲ(နိရယ) မည်၏။ (နိရယ = နိ+အယ၊ အယ- ချမ်းသာသူခမ္မ + နိ-ထွက် သွားသောအရပ်)

* နိရယမှ နိရဲ၊ နိရဲမှ ငရဲ ဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုကြ၏။

(ခ) တိရစ္ဆာန် (တိရစ္ဆာန်)

= လူ၊ နတ်တို့ကဲ့သို့ မတ်မတ် မသွား၊ အလျားလိုက် သွား တတ်သော၊ အလျားရှည်သော အခြေ၄-ချောင်း သားကောင် အပေါင်း၊ အခြေ ၂-ချောင်း ငှက်အပေါင်း၊ ခြေမရှိသော ရေနေ-ကုန်းနေ သတ္တဝါများကို “တိရစ္ဆာန် (တိရစ္ဆာန်)”ဟု ခေါ်၏။

(တိရစ္ဆာန် = တိရ + အစ္ဆာန်၊ တိရော- ဖီလာ(ဝါ)အလျား အလျားလိုက်အားဖြင့်+ အစ္ဆာန် -သွားသည်။)

၆၂ ✧ ဓမ္မဗျူဟာ - ၄ ဒါ်ခင်လှတင်

(ဂ) ပြိတ္တာ(ပေတ)

= အိမ်ကြိုအိမ်ကြား၌ သလိပ်၊ ခွဲ၊ နှပ်၊ ထမင်းလုံး ဟင်းပေါက် ကောက်၍ စားသောက်ရာ မြစ်ချောင်းကမ်းနား၌ သားငါး ရှာ၍စားရာ တောကြီးတောင် ကြီးများ၌ မီးလောင်၊ နေပူ၊ ဆူပူ သတ်ဖြတ်ခံနေရသော တစ္ဆေ၊ မှင်စာ၊ ဘီလူး၊ သားရဲ၊ သားဘက်၊ အစိမ်းစသော အမျိုးမျိုးသောသတ္တဝါများကို “ပြိတ္တာ(ပေတ)”ဟု ခေါ်၏။

(ဃ) အသုရကာယ်(အသုရာကာယ)

= အသုရာ = ဟူသည် ပြိတ္တာ အကြီးစားပင် ဖြစ်၏။ သမုဒ္ဒရာ၊ မြစ်ကမ်း စသော အရပ်တို့၌ နေတတ်ကြ၏။ ရေနား၌ နေသော်လည်း ရေ မသောက်ရာ ရေထဲသို့ ဆင်း သွားလျှင်လည်း ရေတွေ့ပျောက် ၍ သဲပူများသာ တွေ့ရ၏။ စားဖွယ်ရာမှာ သာ၍ပင် ဝေး သေး၏။ ဤ ပြိတ္တာ၊ အသုရာ တို့၏ အပေါင်းသည်- (အသုရာ -အရ ပြိတ္တာ အသုရာတို့ကို ယူရ၏။ အကြောင်းကား- နတ်

ဝိထိမုတ်ပိုင်း (မှတ်စု) ✧ ၆၃

အသုရာတို့ကို တာဝတိံသာ
နတ်တို့၌ သွင်းယူအပ်သော
ကြောင့်တည်း။)

ဘုံဌာနသီးခြားရှိသောအပါယ်ဘုံ

အပါယ်၄-ဘုံဟု ဆိုထားသော်လည်း ငရဲ-ဟုခေါ်သော နိရယ(နိရဲ) သည်သာ ဘုံဌာန (တည်နေရာ) အသီးအခြားရှိ၏။ ဤမြေပြင်၏ အောက်၌ ယူဇနာပေါင်း ၁၅၀၀၀-ဝေးသောအရပ်မှစ၍ ၁၅၀၀၀-စီ ကွာခြားလျက် သဠိုဝ်း၊ ကာဠုသုတ်၊ သယံတ၊ ရောရူဝ၊ မဟာရောရူဝ၊ တာပန၊ မဟာတာပန၊ အဝီစိ-ဟု ငရဲကြီးရှစ်ထပ် တစ်ထပ်စီ တည်ရှိ၏။

ဤ ငရဲကြီး ၈-ထပ်တွင် တစ်ထပ် တစ်ထပ်၌ သတ္တဝါများ ပြုမှား မိသော အကုသိုလ်ကံအလိုက် ဘင်ပုပ်၊ ပြာပူ၊ လက်ပံတော၊ သန်လျက်ရွက် တော(သစ်ပင်တော)၊ ကြိမ်ပိုက်ချောင်း ငရဲဟု ဥဿဒ ငရဲငယ် ၅-ခုစီ (သို့) ၄-ခုစီ တံတိုင်းခတ်သလို ရံပတ်၍နေ၏။

(ဆောင်) သဠိုဝ်း၊ ကာဠု၊ သယံတနှင့် ရောရူဝနှစ်၊ တာပန်နှစ်၊ တွက်စစ် အဝီစိ။

အထပ်တိုင်းမှာ ဘင်၊ ပြာ၊ လက်၊ သန်၊ ကြိမ်ပိုက်ရံ၊ ငါးတန် ဥဿဒရှိ။

ဘုံဌာနသီးခြားမရှိသောအပါယ်ဘုံ

(၁) တိရစ္ဆာန်နှင့် ပြိတ္တာတို့၌ ဘုံ သီးခြားမရှိ၊ ၎င်းတို့၏ ခန္ဓာကိုယ် ကိုပင် (ဝါ) ၎င်းတို့ ပေါင်းစု နေထိုင်ရာ တော၊ တောင်၊ မြေ စသော အရပ်ကိုပင် “တိရစ္ဆာန်ယောနိ၊ ပေတ္တိဝိသယ”ဟု ဘုံအဖြစ် သတ်မှတ် ခေါ်ဆိုကြ၏။

၆၄ ✦ မွေဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

(၂) အသူရကာယ်တို့မှာလည်း ဘုံ သီးခြားမရှိပါ။ ၎င်းတို့၏ နေရာ သမုဒ္ဒရာကမ်းခြေ၊ မြစ်ကမ်းခြေ ကိုပင် “အသူရကာယ်”ဟု ဘုံအဖြစ် သတ်မှတ် ခေါ်ဆိုရ၏။

(ဆောင်) စွာန်၊ ပြိတ်၊ ကာယ်အား၊ ဘုံသုံးပါး၊ သီးခြားတည်ရာ၊ မရှိပါ။
မနုဿဘုံ၊ တည်းခိုလှုံ၊ ကြည်ယုံ မှတ်လိုက်ပါ။
အသူရကာယ်၊ ပုဒ်အရာ၊ ပေတအသူရာ။

(၂) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ

ကာမတဏှာနှင့် တကွဖြစ်သော တင့်တယ် ကောင်းမြတ်သော လားရောက်ရာဘုံကို “ကာမသုဂတိဘုံ” ဟု ခေါ်သည်။ (ဆု- တင့်တယ် ကောင်းမြတ်သော၊ ဂတိ- လားရောက်ရာဘုံ)

ကာမသုဂတိဘုံသည်- (၁) လူ့ဘုံ၊ (၂) စာတုမဟာရာဇ်ဘုံ၊ (၃) တာ ဝတီသာဘုံ၊ (၄) ယာမာဘုံ၊ (၅) တုသိတာဘုံ၊ (၆) နိမ္မာနရတီဘုံ၊ (၇) ပရ နိမ္မိတဝသဝတ္တိဘုံဟု ၇-ဘုံ ရှိ၏။

ကာမာဝစရ ၁၁-ဘုံ

အပါယ် ၄-ဘုံ၊ ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၊ ပေါင်း ၁၁-ဘုံကို “ကာမာဝစရ “(ကာမ)ဘုံဟု ခေါ်သည်။ (ထို ၁၁-ဘုံတွင် ဒုဂ္ဂတိ ၄-ဘုံ၊ သုဂတိ ၇-ဘုံ ရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။)

(၃) ရူပါဝစရ ၁၆-ဘုံ

- ပထမဈာန် = ၃-ဘုံ (ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဘုံ၊ ဗြဟ္မပုရောဟိတာဘုံ၊ မဟာဗြဟ္မာဘုံ)
- ဒုတိယဈာန် = ၃-ဘုံ (ပရိတ္တာဘာဘုံ၊ အပ္ပမာဏာဘာဘုံ၊ အာဘဿရာဘုံ)
- တတိယဈာန် = ၃-ဘုံ (ပရိတ္တာသုဘာဘုံ၊ အပ္ပမာဏာသုဘာဘုံ၊ သုဘကိဏှာဘုံ)
- စတုတ္ထဈာန် = ၇-ဘုံ (ဝေဟပျိုလ်ဘုံ၊ အသညသတ်ဘုံ၊ သုဒ္ဓါဝါသ ၅-ဘုံ)

ပေါင်း ရူပါဝစရ = ၁၆-ဘုံ

(ဆောင်) ပ, ဒု, တ-မှာ၊ သုံးစီသာ၊ စ-မှာ ဘုံခုနစ်။

သုဒ္ဓါဝါသ ၅-ဘုံ = အဝိဟာဘုံ၊ အတပ္ပါဘုံ၊ သုဒဿာဘုံ၊ သုဒဿီဘုံ၊
အကနိဋ္ဌဘုံ။

(၄) အရူပါဝစရ ၄-ဘုံ

- (၁) အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံ
- (၂) ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံ
- (၃) အာကိဉ္စညာယတနဘုံ
- (၄) နေဝသညာ နာသညာယတနဘုံ

ဘုံဗိမာန် သီးခြားမရှိ

အရူပဘုံများသည် ရူပဘုံများကဲ့သို့ ဘုံဗိမာန် သီးခြားမရှိပါ။ အရူပ
ဝိပါက် နာမက္ခန္ဓာ ၄-ပါး (နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်)ကိုပင် (တစ်နည်း) ထို နာမက္ခန္ဓာ
၄-ပါးတို့ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ကောင်းကင်အရပ်ကိုပင် “အာကာသာနဉ္စာ
ယတနဘုံ” စသည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

မေး - သတ္တဝါတို့၏ ကံအရ အမှန်တကယ် တည်ရှိနေသော ၃၁-ဘုံကို
အကျဉ်းချုပ် ရေတွက်ပြပါ။

$$\begin{array}{rcl}
 \text{ကာမာဝစရ (ကာမ)} & = & ၁၁-ဘုံ \quad (\text{ဒုဂ္ဂတိ ၄-ဘုံ + သုဂတိ ၇-ဘုံ}) \\
 \text{ရူပါဝစရ (ရူပ)} & = & ၁၆-ဘုံ \\
 \text{အရူပါဝစရ (အရူပ)} & = & ၄-ဘုံ \\
 \text{ပေါင်း} & = & \underline{\quad ၃၁-ဘုံ}
 \end{array}
 \left. \vphantom{\begin{array}{rcl} \text{ကာမာဝစရ (ကာမ)} \\ \text{ရူပါဝစရ (ရူပ)} \\ \text{အရူပါဝစရ (အရူပ)} \end{array}} \right\} (\text{ဗြဟ္မာ့ဘုံ-၂၀})$$

မှတ်ချက် - ၃၁-ဘုံကို ဘူမိစတုက္ကအားဖြင့် ရေတွက်ပါဟု မေးခဲ့လျှင်
ဘုံအကျဉ်းချုပ် ၄-မျိုးအားဖြင့် ရေတွက်ပေးခဲ့ပါ။

၆၆ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်

ဝေါကာရ ၃-မျိုး

၃၁-ဘုံသားတို့တွင် ရရှိထားသော (ဝေါကာရ) ခန္ဓာအလိုက် ဘုံဌာန တို့ကို ခွဲခြားရေတွက်ရသော်-

- (၁) အသညသတ်ဘုံသားသည် - ရုပ်ခန္ဓာ ၁-ပါးသာ ရှိသောကြောင့် “ဧကဝေါကာရဘုံ”ဟုလည်း ကောင်း
- (၂) အရူပ ၄-ဘုံသားသည် - နာမ်ခန္ဓာ ၄-ပါးသာ ရှိသောကြောင့် “စတုဝေါကာရဘုံ”ဟုလည်းကောင်း
- (၃) ကာမ ၁၁-ဘုံနှင့် အသညသတ်ကြင်သော ရူပ ၁၅-ဘုံသား တို့သည် - ခန္ဓာ ၅-ပါးလုံး ရှိသောကြောင့် “ပဉ္စဝေါကာရဘုံ”ဟု လည်းကောင်း ခေါ်ကြ၏။

သို့ဖြစ်၍

ဧကဝေါကာရဘုံ	=	၁-ဘုံ
စတုဝေါကာရဘုံ	=	၄-ဘုံ
ပဉ္စဝေါကာရဘုံ	=	၂၆-ဘုံ
<hr/>		
ပေါင်း	=	၃၁-ဘုံ

(တစ်နည်း) ရုပ်သက်သက်သာလျှင်ရှိသောဘုံ	=	၁-ဘုံ
နာမ်သက်သက်သာလျှင်ရှိသောဘုံ	=	၄-ဘုံ
ရုပ်-နာမ် နှစ်ပါးစုံရှိသောဘုံ	=	၂၆-ဘုံ
<hr/>		
ပေါင်း	=	၃၁-ဘုံ

မေး - “သုံးဆယ့်တစ်ဘုံ တည်နေပုံ”ကို စေ့စုံအောင် ရေးပြပါ။

- (၁) ငရဲ ခေါ်ရ၊ နိရယ၊ တည်ထ အောက်ဆုံးမှာ။
- (၂) ဣန်၊ ပြိတ်၊ ကာယ်အား၊ ဘုံသုံးပါး၊ သီးခြားတည်ရာ မရှိပါ။
မနုဿဘုံ၊ တည်ခိုလှုံ၊ ကြည်ယုံ မှတ်လိုက်ပါ။

- (၃) ကာမသုဂတိ၊ ခုနစ်ရှိ၊ တည်၏ ဆင့်ဆင့်သာ၊
- (၄) ပထမဈာန်မည်၊ သုံးဘုံသည်၊ ဖြစ်သည် တစ်ပြင်မှာ၊
ဒု, တ, ဈာန်မည်၊ ဘုံခြောက်လီ၊ ဖြစ်တည် ထို့တူသာ။
- (၅) စ-ဈာန်ခုနစ်၊ တည်ဟန်စစ်၊ မှတ်လစ်သေသေချာ၊
အသညသတ်၊ ဘုံဝေဟင်္ဂ၊ နှစ်ရပ်တစ်ပြင်မှာ၊
သုဒ္ဓါဝါသ၊ ဘုံငါးဝါ၊ တည်ကြဆင့်ဆင့်သာ။
- (၆) အရူလေးဝါ ထို့တူပ၊ တည်ကြဆင့်ဆင့်သာ၊
သုံးဆယ့်တစ်ဘုံ၊ တည်နေပုံ၊ မှတ်ယုံသောတုနော။

အမှာ - သုံးဆယ့်တစ်ဘုံ တည်နေပုံကို သေချာ လေ့လာ၍ “၁-ဘုံချင်းစီ တည်ရှိသောဘုံ၊ ၂-ဘုံတွဲ တည်ရှိသောဘုံ၊ ၃-ဘုံတွဲ တည်ရှိသော ဘုံများ”ဟု စာမေးပွဲများ၌ မေးတတ်ကြသည်၊ လေ့ကျင့် ဖြေဆို ထားပါ။

၎င်းအပြင် ဝီထိပိုင်း (ဘုံပုဂ္ဂိုလ်ရ)အခန်းနှင့် တွဲဖက် လေ့လာ၍ ဘုံအလိုက် ရနိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ် များကိုလည်းကောင်း၊ “ပုထုဇဉ်ချည်းသာ ရှိသောဘုံ၊ အရိယာချည်းသာရှိသောဘုံ၊ ပုထုဇဉ်ရော အရိယာပါ ရှိသောဘုံ”ဟူသော မေးခွန်းအတွက် လည်း ပြန်လေ့ကျင့်ထားပါ။

----- ၁။ ဘူမိစတုက္က ပြီး၏။ -----

၂။ ပဋိသန္ဓိစတုက္က

ဘဝဟောင်းအပြတ်တွင် ဆက်စပ်သောအားဖြင့် ထိုထိုဘဝ၌ စိတ်၊ စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်များ၏ အစဆုံး ဖြစ်ခြင်းကို “ပဋိသန္ဓေနေခြင်း”ဟု ခေါ်သည်။ ဘုံအလိုက် နေထိုင်ကြသော သတ္တဝါများ၏ ပဋိသန္ဓေကို အကျဉ်းအားဖြင့် ၄-မျိုး ခွဲခြားထားသည်။

ပဋိသန္ဓိစတုက္က (ပဋိသန္ဓေအကျဉ်း ၄-မျိုး)

- (၁) အပါယ်ပဋိသန္ဓေ = ၁-ပါး (အကုဝိ-ဥ-တီ ၁-ပါး)
- (၂) ကာမသုဂတိပဋိသန္ဓေ = ၉-ပါး (အဟိတ်ကုဝိ-ဥ-တီ ၁-ပါး + မဟာဝိ ၈-ပါး)
- (၃) ရူပါဝစရပဋိသန္ဓေ = ၆-ပါး (ဇီဝိတနဝကကလာပ်ရုပ်ပဋိ-၁ + ရူပဝိ ၅-ပါး)
- (၄) အရူပါဝစရပဋိသန္ဓေ = ၄-ပါး (အရူပဝိ ၄-ပါး)
- ပေါင်း ပဋိသန္ဓေ = ၂၀-ပါး (ရုပ်ပဋိသန္ဓေ ၁-ပါး + နာမ်ပဋိသန္ဓေ ၁၉-ပါး)

မေး - အပါယ်ပဋိသန္ဓေ၏ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိကိစ္စ တပ်ပုံများကို ထင်ရှားအောင် ရေးပြပါ။

အကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသန္တိရဏစိတ် ၁-ပါးသည် အပါယ် ၄-ဘုံ၌ သက်ရောက်ဆဲ ခဏ(ဖြစ်ခါစ) ဝယ် ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်၍ ဖြစ်ပါသည်။

ထို့နောက် ပဝတ္တိအခါဝယ် (ဝီထိစိတ်မဖြစ်သမျှ) ဘဝင်ကိစ္စတပ်၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဘဝတုံး၍ ဆုံးသော အခါ စုတိကိစ္စတပ်၍ဖြစ်ပြီး နောက် ပြတ်ပါတော့သည်။ တစ်ဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိကိစ္စ တပ်သော စိတ်သည် ဤကဲ့သို့ စိတ်တစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်ရိုးတည်း။

(မှတ်ချက်) ကျန်ပဋိသန္ဓေများကိုလည်း နည်းတူသိပါ။

ဝိထိမုတ်ပိုင်း (၄၀) ✧ ၆၉

ပဋိသန္ဓိစတုက္က	ပဋိသန္ဓေ-၂၀	ဆိုင်ရာဘုံသား
(၁) အပါယ်ပဋိသန္ဓေ = ၁-ပါး	အကုဝိ-၉-တိ = ၁-ပါး	အပါယ် ၄-ဘုံသားများ
(၂) ကာမသုဂတိ ပဋိသန္ဓေ = ၉-ပါး	အဟိတ်ကုဝိ-၉-တိ = ၁-ပါး	ဇစ္စန္ဓ အစရှိသော လူ ကျိုး/ကန်းများနှင့် စာတုမဟာရာဇ်၌ဖြစ်သော ဘုမ္မဇိနတ်ကြီးများကို ကပ်နေကြရသော ဝိနိပါတိက အသုရာများ
	မဟာဝိပါက် = ၈-ပါး	ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံမှ လူ/နတ်ကောင်းများ
(၃) ရူပပဋိသန္ဓေ ၆-ပါး	ပ-ဈာန် ဝိ = ၁-ပါး ဒု/တ-ဈာန် ဝိ = ၂-ပါး စ-ဈာန် ဝိ = ၁-ပါး ပဉ္စ-ဈာန် ဝိ = ၁-ပါး ဇီဝိတနဝကရုပ်ပဋိ = ၁-ပါး	ပ-ဈာန် = ၃-ဘုံသား ဒု-ဈာန် = ၃-ဘုံသား တ-ဈာန် = ၃-ဘုံသား အသညသတ်ကြ၌ စ-ဈာန် = ၆-ဘုံသား အသညသတ်ဘုံ = ၁-ဘုံသား
(၄) အရူပ ပဋိ = ၄-ပါး	အာကာ ဝိ = ၁-ပါး ဝိညာ ဝိ = ၁-ပါး အာကိ ဝိ = ၁-ပါး နေဝ ဝိ = ၁-ပါး	အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံသား ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံသား အာကိဉ္စာယတနဘုံသား နေဝသညာ နာသညာယတန ဘုံသား

၇၀ ✦ မေဃဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

မှတ်ရန် (၁) ကာမပဋိသန္ဓေ = ၁၀-ပါး (အပါယ်ပဋိ = ၁-ပါး + ကာမသုဂတိ ပဋိ ၉-ပါး)

(၂) ဆိုင်ရာဘုံ၌ဖြစ်သော ဆိုင်ရာ ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် ပဋိသန္ဓေ ကိစ္စသာမက ဘဝင်ကိစ္စ၊ စုတိကိစ္စ အစွမ်းအားဖြင့်လည်း ဖြစ်သေး၏။

(၃) အသညသတ်ပဋိသန္ဓေအခါ၌ဖြစ်သော ဇီဝိတနဝကကလာပ် သည်ပင် ပဝတ္တိအခါ စုတိအခါ၌ ဘဝင်, စုတိကိစ္စ အစွမ်း အားဖြင့် ဖြစ်သေး၏။

(ရုပ်ပဋိသန္ဓေ = ရုပ်ဘဝင် = ရုပ်စုတိ)

လူ့ဘုံမှ သုဂတိအဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များ (လူစဉ်မမီသူ ၁၀-ဦး)

(၁) ဇစ္စန္ဒ = ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ကန်းသူ(စက္ခုပသာဒ ။ ချို့သောသူ)

(၂) ဇစ္စဗဓိရ = ။ နားထိုင်းသူ (သောတ ပသာဒ ချို့သူ)

(၃) ဇစ္စယာန = ။ ယာနပသာဒ ချို့သူ

(၄) ဇစ္စမူဂ = ။ စကားမပီဘဲ ထစ်အ, အ ဖြစ်သူ

(၅) ဇစ္စဇဠ = ။ ထိုင်းမှိုင်းဖျင်းအသူ (တင်း, တောင်းပမာဏ အရှေ့, အနောက်၊ မူး, မတ်, ပဲ စသည် ကိုမျှ ခွဲခြားမသိသူ)

- (၆) ဇေယျမ္မတ္တက = ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ရူးနှမ်းသူ
- (၇) ပဏ္ဏက = ယုတ်ညံ့သော အမှုမျိုးကို ပြုလုပ်မှ ကာမဂုဏ် ခံစားနိုင်သူ၊
- (၈) ဥဘတောဗျဉ္ဇနက = မိန်းမတစ်လှည့်၊ ယောက်ျားတစ်လှည့် ဖြစ်သူ
- (၉) နပုံသက = (နပုံပဏ္ဍုတ်) မိန်းမအင်္ဂါလည်း မထင်ရှား၊ ယောက်ျားအင်္ဂါလည်း မထင်ရှားသူ၊
- (၁၀) မမ္မ = မန်းစွဲသူ၊ စကားပြောလျှင် အမျှင်မပြတ်ဘဲ တရွတ်ဆွဲ၍ ပြောရသူ၊

မေး - “ဇေယျမ္မတ္တ” ဟူသည် ဘယ်လိုပုဂ္ဂိုလ်မျိုးနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။

စက္ခုပသာဒရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်မည့် ကံမရှိ၍ စက္ခုပသာဒ ဖြစ်ရမည့်အချိန်မှာ စက္ခုပသာဒရုပ် မဖြစ်ပေါ်လာသောသူကို ဇေယျမ္မတ္တ (ဇာတိ + အန္ဓ၊ ဇာတိ - ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် + အန္ဓ = ကန်းသူ) = သန္ဓေကန်းဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

စက္ခုပသာဒရုပ် ဖြစ်ပြီးမှ တစ်စုံတစ်ခုသော ဘေးရန်ကြောင့် ပျက်စီးသွားသူကား “ဇေယျမ္မတ္တ = သန္ဓေကန်း” မဟုတ်ပါ။

စာတုမဟာရာဇ်ဘုံမှ သုဂတိအဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်များ

ဘုမ္မသိတနတ် (ဘုမ္မစိုး) တို့ကို မှီခို၍ နေရသော စည်းစိမ်ဥစ္စာ၊ အိပ်ရာနေရာ ကောင်းစွာမရှိဘဲ ချမ်းသာသူခမ္မ ဖောက်ပြန် ပျက်စီးလျက် အောက်ကျနောက်ကျနေရသော “ဝိနိပါတိကအသုရာ” ခေါ် နတ်သေး၊ နတ်မွှား၊ နတ်အငယ်စားများ။

၇၂ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်

မှတ်ရန် - မြေကြီး၌ မှီနေသော၊ မြေကြီးနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် သစ်ပင်၊ တော၊ တောင်များကို စောင့်နေသော သစ်ပင်စောင့်၊ တောစောင့်၊ တောင်စောင့်၊ မြေစောင့်နတ်များနှင့် ကိုယ်စောင့်နတ်၊ အိမ်စောင့်နတ် စသည်ကို “ဘုမ္မစိုး (ဘုမ္မဇိုင်း)နတ်”ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

သက်တမ်းကာလ အတည်တကျ သတ်မှတ်မရသော ကာမဘုံသားများ

အပါယ် ၄-ဘုံသား၊ လူ (ဇမ္ဗူဒီပိတောင်ကျွန်းသား)နှင့် စာတုမဟာရာဇ် အနွယ်ဝင် ဘုမ္မစိုးနတ်ကြီးများကို မှီခိုကပ်ရပ်နေသော ဝိနိပါတိက အသုရာတို့ ဖြစ်ကြသည်။

(ထို ပုဂ္ဂိုလ်တို့တွင် အချို့ တစ်နံနက်မျှသာ အသက်ရှည်ကြသည်၊ အချို့ တစ်ရက်မျှသာ အသက်ရှည်ကြသည်၊ အချို့ နှစ်ပေါင်း အသင်္ချေ တိုင်အောင် အသက်ရှည်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် သက်တမ်းကာလကို အတည်တကျ သတ်မှတ်မရခြင်း ဖြစ်သည်။)

- ဆောင် - (၁) လူ၊ ဘုမ္မစိုး၊ ပါယ်လေးမျိုး၊ သက်ဇိုးမြဲမရှိ။
- (၂) အပါယ်၊ လူ့ရွာ၊ ဝိနိပါတို့၊ ချို့မာနနက်၊ ချို့တစ်ရက်မျှ၊ ချို့အသင်္ချေ၊ အသက်ရှည်၊ မှတ်လေ သက်တမ်း မမြဲတည်း။

မှတ်ရန် - “ရှေ့ ခုနစ်ရာ၊ နောက် ငါးရာ၊ မြောက်မှာ တစ်ထောင်၊ တောင်မြဲမရှိ”ဟု ဆိုသောကြောင့် လူအရ “ဇမ္ဗူဒီပိတောင်ကျွန်းသား”များကိုသာ ယူရသည်ဟု မှတ်ပါ။

နတ်ပြည် ၆-ထပ် နတ်တို့၏ သက်တမ်း

နတ်အုပ်	နတ်သက် (နှစ်) (နတ်တိုင်းအရေအတွက်)	လူသက် (နှစ်) (လူတိုင်းအရေအတွက်)
စာတုမဟာရာဇ်	၅၀၀	၉၀၀၀၀၀၀ = ၉ သန်း
တာဝတိံသာ	၁၀၀၀	၃၆၀၀၀၀၀၀ = ၃၆ သန်း
ယာမာ	၂၀၀၀	၁၄၄၀၀၀၀၀၀ = ၁၄၄ သန်း
တုသိတာ	၄၀၀၀	၅၇၆၀၀၀၀၀၀ = ၅၇၆ သန်း
နိမ္မာနရတီ	၈၀၀၀	၂၃၀၄၀၀၀၀၀၀ = ၂၃၀၄ သန်း
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိ	၁၆၀၀၀	၉၂၁၆၀၀၀၀၀၀ = ၉၂၁၆ သန်း

မှတ်ချက် (၁) စာတုမဟာရာဇ်နတ်သက် (၅၀၀)ကို တည်၍ ၂-ဖြင့် ဆင့်ကာ ဆင့်ကာ မြှောက်သွားလျှင် (သို့မဟုတ်) ၅-ကို တည်၍ ၂-ဖြင့် ဆင့်ကာဆင့်ကာ မြှောက်ပြီး ရလဒ်တွင် သူည ၂-လုံးစီ ထည့်စွက်လိုက်လျှင် အထက်အထက် နတ်တို့၏ “ဆိုင်ရာ နတ်အရေအတွက် သက်တမ်း”ကို ရပါသည်။

(၂) လူ့အရေအတွက်အားဖြင့် စာတုမဟာရာဇ်နတ်သက် ၉-သန်းကို ၄-ဖြင့် ဆင့်ကာဆင့်ကာ မြှောက်သွားလျှင် (သို့မဟုတ်) ၉-ကို တည်၍ ၄-ဖြင့် ဆင့်ကာဆင့်ကာမြှောက်ပြီး ရလဒ်တွင် သူည ၆-လုံးစီ ထည့်စွက်လိုက်လျှင် အထက်အထက်နတ်တို့၏ “လူ့အရေအတွက်သက်တမ်း” ကို ရပါသည်။

ဆောင် - (၁) စတုမဟာ၊ နတ်သက်မှာ၊ သင်္ချာငါးရာပ၊
 ၅-ကိုတည်ကာ၊ ၂-ဖြင့်သာ၊ ဆင့်ကာမြှောက်တုန်ကြ၊
 မြှောက်ရလဒ်မှာ၊ နှစ်သူညာ၊ ညီစွာထည့်စွက်ပြ၊
 တာဝတိံသာ၊ အစဖြာ၊ နတ်ရွာငါးဌာန၊
 နတ်တို့အသက်၊ နတ်ရေတွက်၊ မခက်ဖြေလိုက်ကြ။

၇၄ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

(၂) စာတုမဟာ၊ လူ့သင်္ချာ၊ ရှည်ကြာကိုးသန်းပါ၊
၉-ကိုတည်ကာ၊ ၄-ဖြင့်သာ၊ ဆင့်ကာမြှောက်ကုန်ကြ၊
မြှောက်ရလဒ်မှာ၊ ခြောက်သုည၊ ညီစွာထည့်စွက်ပြ၊
တာဝတိံသာ၊ အစဖြာ၊ နတ်ရွာငါးဌာန၊
နတ်တို့အသက်၊ လူ့ရေတွက်၊ မခက် ဖြေလိုက်ကြ။

မေး - အောက်အောက်နတ်သက်ကို အထက်အထက်နတ်သက်တို့
အရေအတွက်ဖြင့် သိလိုလျှင် မည်သို့ရှာဖွေမည်နည်း။

အောက်အောက်နတ်သက်ကိုတည်၍ ၂-ဖြင့်စားရပါသည်။

ဥပမာ- စာတုမဟာရာဇ်နတ်သက်ကို တာဝတိံသာနတ်တို့၏ အရေ
အတွက်ဖြင့် သိလိုလျှင် စာတုမဟာရာဇ် နတ်သက် ၅၀၀-ကို
တည်၍ ၂-ဖြင့်စား (၅၀၀ ÷ ၂ = ၂၅၀) နှစ်ရာငါးဆယ်
ဖြစ်ပါသည်။

မေး - အထက်အထက်နတ်သက်ကို အောက်အောက်နတ်သက်တို့
အရေအတွက်ဖြင့် သိလိုလျှင် မည်သို့ရှာဖွေ မည်နည်း။

အထက်အထက်နတ်သက်ကိုတည်၍ ၂-ဖြင့် မြှောက်ရပါသည်။

ဥပမာ- ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိနတ်သက်ကို နိမ္မာနရတီနတ်တို့၏
အရေအတွက်ဖြင့် သိလိုလျှင် ပရနိမ္မိတ ဝသဝတ္တိနတ်သက်
၁၆၀၀၀-ကိုတည်၍ ၂-ဖြင့်မြှောက်ပါ။

(၁၆၀၀၀ × ၂ = ၃၂၀၀၀) သုံးသောင်းနှစ်ထောင် ဖြစ်ပါသည်။

ကပ် ၄-ပါး

(၁) အာယုကပ် = ၁၀-နှစ်တမ်းမှ အသင်္ချေ၊ အသင်္ချေမှ ၁၀-နှစ်တမ်း
ဟု ကာလအား လျော်စွာ သတ်မှတ်ထားသည့်
အပိုင်းအခြားသည် အာယုကပ် မည်၏။

(ယခုအခါ လူတို့၏ ၇၅-နှစ်တမ်းသည် လူတို့၏ အာယုကပ်ပေတည်း၊ တာဝတိံသာနတ်တို့၏ နတ်သက် နှစ်ပေါင်း ၁၀၀၀ သည် ၎င်းတို့၏ အာယုကပ်ပေတည်း)

- (၂) အန္တရကပ် = အသင်္ချေအာယုကပ်မှ တဖြည်းဖြည်း ဆုတ်၍ ၁၀-နှစ်တမ်း အာယုကပ်တိုင်အောင်၊ ၎င်းမှ တရွေ့ရွေ့ တက်၍ အသင်္ချေယုအာယုကပ်တိုင်အောင် အာယုကပ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဆုတ်ကပ်၊ တက်ကပ်တစ်ခု သည် အန္တရကပ် မည်၏။ (ယခုအခါ ဆုတ်ကပ်)
- (၃) အသင်္ချေယုကပ် = အန္တရကပ်ပေါင်း ၆၄-ကပ် (မဟာကပ်၏ ၄-ပုံ ၁-ပုံ) သည် အသင်္ချေယုကပ်မည်၏။
- (၄) မဟာကပ် = အသင်္ချေယုကပ် ၄-ကပ်သည် မဟာကပ် (တစ်ကမ္ဘာ) မည်၏။

တစ်ကမ္ဘာ၌ရှိသော အသင်္ချေယုကပ် ၄-ကပ်

- (၁) သံဝဋ္ဋကပ် = ကမ္ဘာပျက်နေဆဲအခါ၊
- (၂) သံဝဋ္ဋဌာယီကပ် = ပျက်ပြီး အပျက်အတိုင်း တည်နေဆဲအခါ၊
- (၃) ဝိဝဋ္ဋကပ် = ကမ္ဘာဖြစ်ဆဲအခါ၊
- (၄) ဝိဝဋ္ဋဌာယီကပ် = ဖြစ်ပြီး တည်တံ့နေသောအခါ။ (ယခုအခါ)

ရူပဗြဟ္မာတို့၏သက်တမ်းရေတွက်ပုံ

ပထမဇာန် ၃-ဘုံသည် ကမ္ဘာပျက်သည့်အခါတိုင်း မပျက်သည်မရှိ၊ ပျက်သည်သာ ဖြစ်ရကား မဟာကပ် တစ်ကပ်လုံး အပြည့်အဝ မတည်နိုင်သောကြောင့် ပထမဇာန် ဗြဟ္မာတို့၏သက်တမ်းကို မဟာကပ်(ကမ္ဘာ)ဖြင့်

၇၆ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

မရေတွက်ဘဲ မဟာကပ်၏ ၄-ပုံ ၁-ပုံ ဖြစ်သော အသင်္ချေယျကပ် (အန္တရကပ် ၆၄-ကပ်)ဖြင့် ရေတွက်ရပါသည်။

ဒုတိယဈာန်စသော အထက်ဘုံများကား ကမ္ဘာပျက်သည့်အခါတိုင်း မပါသောကြောင့် ဒုတိယဈာန် ဗြဟ္မာ စသည်တို့၏ သက်တမ်းကို မဟာကပ် (ကမ္ဘာ)ဖြင့်သာ ရေတွက်ရပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ ပထမဈာန်ဘုံသားဖြစ်သော ဗြဟ္မာပါရိသဇ္ဇာဘုံသား ဗြဟ္မာကြီး၏ သက်တမ်းမှာ အသင်္ချေယျ ကပ်အားဖြင့် ၃-ပုံ, ၁-ပုံ (အန္တရကပ်အားဖြင့် ၂၁ ခုကပ်)၊ ဗြဟ္မပုရောဟိတာဘုံသား - အသင်္ချေယျကပ်တစ်ဝက် (အန္တရကပ် ၃၂-ကပ်)၊ မဟာဗြဟ္မာဘုံသား - အသင်္ချေယျကပ် ၁-ကပ် (အန္တရကပ် ၆၄-ကပ်) ဖြစ်ပါသည်။ (ကျန် ဒု-ဈာန် စသော ဘုံသားတို့၏ သက်တမ်း ဆိုရိုးအတိုင်း လေ့လာထားပါ။)

အရူပဗြဟ္မာတို့၏ သက်တမ်း

(ဆိုရိုးအတိုင်း နည်းတူသိပါ။)

တစ်ဘဝ၌ တူမြဲတရား ၃-ပါး

တစ်ခုသောဘဝ၌ “ပဋိသန္ဓေစိတ်၊ ဘဝင်စိတ်၊ စုတိစိတ်” တို့သည် ဘူမိ(ဘုံ), ဇာတိ(ဇာတ်), သမ္ပယုတ္တ ဓမ္မ (ယှဉ်ဘက်တရား), သင်္ခါရ, အာရုံ ဟူသော အချက် ၅-ချက်အားဖြင့် တူကြ၏။

ဥပမာ - (၁) ပဋိသန္ဓေစိတ်က ကာမပဋိသန္ဓေစိတ် ဖြစ်လျှင် ဘဝင်, စုတိစိတ် တို့သည်လည်း ကာမဘဝင်, ကာမစုတိစိတ်တို့သာ ဖြစ်ကြပါ သည်။ (ဤကား- ဘူမိအားဖြင့် တူပုံတည်း။)

(၂) ပဋိသန္ဓေစိတ်လည်း ဝိပါက် (အဗျာကတ)ဇာတ်၊ ဘဝင်, စုတိစိတ် တို့လည်း ဝိပါက် (အဗျာ ကတ)ဇာတ်ပင် ဖြစ်ပါ သည်။ (ဤကား ဇာတိအားဖြင့် တူပုံတည်း။)

- (၃) ပဋိသန္ဓေစိတ်က မဟာဝိပါက် ဉာဏသမ္ပယုတ် ဖြစ်၍ စေတသိက် ၃၃-ပါးနှင့် ယှဉ်လျှင် ဘဝင်၊ စုတိစိတ်တို့လည်း ထိုပဋိသန္ဓေစိတ် ယှဉ်သော စေတသိက် ၃၃-ပါးတို့နှင့်သာ ယှဉ်ပါသည်။ (ဤကား သမ္ပယုတ္တဓမ္မအားဖြင့် တူပုံတည်း။)
- (၄) ပဋိသန္ဓေစိတ်က အသင်္ခါရိကစိတ်ဖြစ်လျှင် ဘဝင်၊ စုတိစိတ်တို့ လည်း အသင်္ခါရိကစိတ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ (ဤကား သင်္ခါရအား ဖြင့် တူပုံတည်း။)
- (၅) ပဋိသန္ဓေစိတ်က ကံနိမိတ်ကို အာရုံပြုလျှင် ဘဝင်၊ စုတိစိတ်တို့ လည်း ကံနိမိတ်ကိုပင် အာရုံ ပြုပါသည်။ (ဤကား အာရုံအားဖြင့် တူပုံတည်း။)

----- ၂။ ပဋိသန္ဓိစတုက္က ပြီး၏။ -----

၃။ ကမ္မစတုက္က

ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စိတ်များနှင့်ယှဉ်သော စေတနာကို (တစ်နည်း) ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာကို “ကံ(ကမ္မ)”ဟု ခေါ်၏။ ထို ကံ ၄-မျိုး အပေါင်းကို ကမ္မစတုက္က ဟု ခေါ်၏။

- (၁) ကိစ္စစတုက္က = ကံတို့၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံ (ကိစ္စ) အားဖြင့်ပြားသော ကံ ၄-ပါး၊
- (၂) ပါကဒါနပရိယာယစတုက္က = အကျိုးပေးပုံ အလှည့်အကြိမ်အား ဖြင့် ပြားသောကံ ၄-ပါး၊
- (၃) ပါကကာလစတုက္က = အကျိုးပေးရာ အချိန်ကာလအားဖြင့် ပြားသော ကံ ၄-ပါး၊

၇၈ ၎- ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

(၄) ပါကဋ္ဌာနစတုက္က = အကျိုးပေးရာ ဘုံဋ္ဌာနအားဖြင့် ပြားသော ကံ ၄-ပါး၊

(၁) ကိစ္စစတုက္က

ဖြစ်စေခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်း၊ သတ်ဖြတ်ခြင်းသည် ကံတို့၏ ကိစ္စလုပ်ငန်းတည်း။ ဤသို့ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု ကိစ္စနှင့်စပ်၍ ကံ ၄-မျိုး ပြား၏။

(၁) ဇနကကံ = ပဋိသန္ဓေအခါ၌ဖြစ်စေ၊ ပဝတ္တိအခါတို့၌ဖြစ်စေ ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ၊ ကဋ္ဌတ္တာရုပ် စသော အကျိုး ဝိပါက်တို့ကို မိမိကိုယ်တိုင် ဖြစ်စေနိုင်သော ကုသိုလ်-အကုသိုလ် စေတနာ၊

(၂) ဥပတ္တမ္ဘကကံ = ကိုယ်တိုင်အကျိုးပေးခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သော်လည်း ဇနကကံ အကျိုးပေးခွင့် ရစေရန်လည်းကောင်း၊ အခွင့်ရပြန်လျှင်လည်း အကျိုးပေး ထက်သန်စေရန် လည်းကောင်း၊ အကျိုးပေးသည့်အခါမှာလည်း ထိုအကျိုးများ ကြာရှည် ဖွံ့ဖြိုးစေရန်လည်းကောင်း အားပေး ထောက်ပံ့တတ်သော ကုသိုလ်-အကုသိုလ် စေတနာ၊

(၃) ဥပပိဋ္ဌကကံ = ဇနကကံ အကျိုးပေးခွင့် မရစေရန်လည်းကောင်း၊ အခွင့်ရပြန်လျှင်လည်း အကျိုးပေး မထက်သန်စေ ရန်လည်းကောင်း၊ ရပြီးသော အကျိုးဝိပါက်တို့ကို လည်း မဖွံ့ဖြိုးစေရန်လည်းကောင်း ကပ်၍ နှိပ်စက် တတ်သော ကုသိုလ်-အကုသိုလ်စေတနာ၊

(၄) ဥပယာတကကံ = နှိပ်စက်ရုံတွင်မက ဇနကကံကို လုံးဝ အကျိုးမပေး
(ဥပစ္စေဒကကံ) နိုင်စေရန်လည်းကောင်း၊ ပေးပြီးသော အကျိုးများ
ကိုလည်း ပြတ်သွားစေရန်လည်းကောင်း၊ သတ်
ဖြတ်သော ကုသိုလ် -အကုသိုလ် စေတနာ၊

(ဆောင်) - (၁) ပဋိသန္ဓိ၊ ပဝတ္တိ၊ ဝိပါက်ကဋတ္တာ၊ ဖြစ်ပွားစေမှု၊ ကျေးဇူးပြု၊
ကု၊ အကု ဇနကာ။

(၂) ထောက်ပံ့သမှု၊ ကျေးဇူးပြု၊ ဥပတ္တမ္ဘကာ။

(၃) နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်း၊ ညှိုးနွမ်းစေမှု၊ ဖိစီးပြု၊ ဥပပိဋ္ဌကာ။

(၄) ပြတ်ဆုံးစေမှု၊ အတင်းပြု၊ ဥပယာတကာ။

မှတ်ချက် - အဘိဓမ္မာ စတင်သင်ယူခါစ ပုဂ္ဂိုလ်များအနေနှင့် ကျက်မှတ်ရ
လွယ်ကူစေရန် ဆိုရိုးဇယားအတိုင်းသာ ကျက်မှတ်ထားပါ။
အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ သဘောအဓိပ္ပါယ်များ ဆက်လက် လေ့လာ
သွားရာ၌ အထောက်အကူ ဖြစ်ရန်နှင့် ပိုမို နားလည်နိုင်စေရန်
အခြေပြုသင်္ဂြိုဟ်အတိုင်း ထုတ်နုတ် ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

(၂) ပါကဒါနပရိယာယစတုက္က

သတ္တဝါတစ်ယောက်၌ ကံ ၄-မျိုးလုံး ရှိလျှင် စုတေသည့်အခါ “ဂရုကံ”
က အကျိုးပေးခွင့် အလှည့်ကျ၏။ ဂရုကံ မရှိလျှင် “အာသန္နကံ”က အကျိုးပေး
လှည့်ကျ၏။ အာသန္နကံ မရှိလျှင် “အာစိဏ္ဏကံ”က အကျိုးပေး အလှည့်ကျ၏။
အာစိဏ္ဏကံ မရှိပြန်လျှင် “ကဋတ္တာကံ”က အကျိုးပေးလှည့် ကျ၏။ ဤသို့
အကျိုးပေးလှည့် အကြိမ်(အစဉ်)အားဖြင့် ကံ ၄-မျိုး ပြားရပြန်သည်။

(၁) ဂရုကံ = သေက ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးပေးမြဲသော အားကြီး
သော မဟဂ္ဂုတ်ကံ၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံ စသည်တို့၏
အဆုံးဇော စေတနာ၊

(တစ်ပါးသော ကံတို့က မတားမြစ်နိုင်လောက်အောင် ကြီးလေးသော ကံများတည်း။ ကုသိုလ်အရာ၌ မဟဂ္ဂုတ် (ဈာန်)ကံများ၊ အကုသိုလ်အရာ၌ ပဉ္စာနန္တရိယကံ များတည်း။)

- (၂) အာသန္နကံ = သေခါနီးမှ ပြုသော၊ ရှေးက ပြုဖူး၍ သေခါနီးမှ အမှတ်ရခါ အဟောင်းပေါ်လာသော ကုသိုလ်-အကုသိုလ် စေတနာကံ။
- (၃) အာစိဏ္ဏကံ = နေ့ရှည်ရက်ရှည် စွဲမြဲ၍ပြုသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ် စေတနာ၊ တစ်ကြိမ်ပြုလည်း မပြတ် အောက်မေ့ အပ်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ် စေတနာကံ။
- (၄) ကဋ္ဌတ္တာကံ = ရှေ့ကံ ၃-ပါး (ဂရုကံ, အာသန္နကံ, အာစိဏ္ဏကံ)မှ လွတ်သော အပရာပရိယာယကံဟောင်းစု၊ ဤဘဝ၌ ရံခါပြုသော သာမည ကုသိုလ်, အကုသိုလ် စေတနာကံ။

မှတ်ချက် - * ပဉ္စာနန္တရိယကံတို့မှာ -

- (၁) မာတုယာတက = အမိကို သတ်မှု။
- (၂) ပိတုယာတက = အဘကို သတ်မှု။
- (၃) အရဟန္တယာတက = ရဟန္တာကို သတ်မှု။
- (၄) လောဟိတုပ္ပါဒက = ဘုရားရှင်ကို သွေးစိမ်းတည်စေမှု။
- (၅) သံယဘေဒက = သံဃာကို သင်းခွဲမှု။

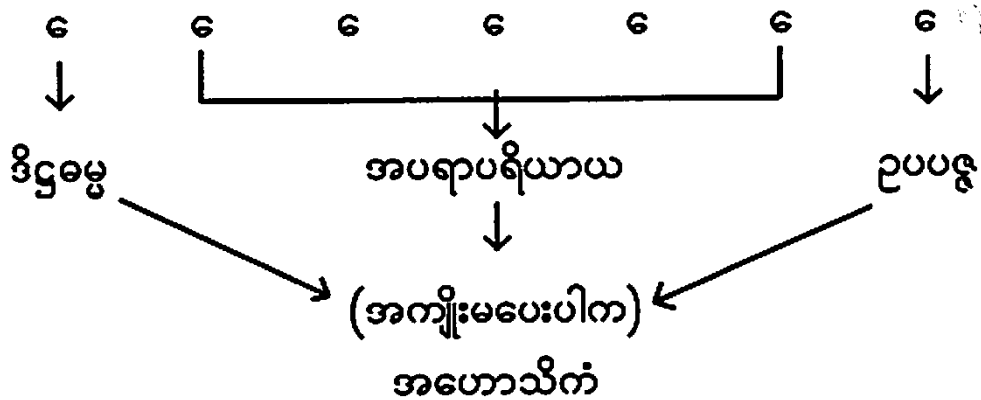
* နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ (မြဲနိုင်သော၊ မှားယွင်းသော အယူအဆ) တို့ကိုလည်း အကုသိုလ် ဂရုကံ၌ ထည့်သွင်းကြသေး၏။

(၃) ပါကကာလစတုက္က

ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၊ ဒုတိယဘဝကာလ၊ တတိယဘဝမှစ၍ နိဗ္ဗာန်မရမီ ကာလ ဟူ၍ ဤသို့ အကျိုးပေးရာ ကာလနှင့် စပ်၍လည်း ကံ ၄-ပါး ပြားရသည်။

- (၁) ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနိယကံ = အာသေဝနပစ္စည်းမရ၊ အားနည်း၍ ဘဝတစ်ပါး၌ အကျိုးမပေးနိုင်ဘဲ မျက်မှောက်ဘဝ၌ အကျိုးပေးသော ပထမဇော စေတနာ၊
- (၂) ဥပပဇ္ဇဝေဒနိယကံ = ကံကိစ္စ ပြီးပြီဖြစ်၍ အခြားမဲ့ ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးပေးသော အဆုံး သတ္တမဇော စေတနာ၊
- (၃) အပရာပရိယဝေဒနိယကံ = အာသေဝနပစ္စည်း ရ၍ တတိယဘဝမှ နိဗ္ဗာန်မရမီကာလအတွင်း အခွင့် ရတိုင်း အကျိုးပေးသော အလယ်ဇော ၅-ချက် စေတနာ၊
- (၄) အဟောသိကံ = ကာလလွန်၍လည်းကောင်း၊ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် တဏှာအကြောင်းရင်းကို ပယ်သဖြင့် အာသေဝနပစ္စည်း မရ၍ လည်းကောင်း အကြောင်းချို့ကာ အကျိုးမပေး သုံးဆိတ်သော ရှေ့ဇော ၇-ချက် စေတနာ၊

ဇော ၇-ချက်ဖြင့် မှတ်သားရန်

၈၂ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

- (ဆောင်) (၁) မျက်မှောက်ဘဝ၊ အကျိုးရ၊ ဒိဋ္ဌဇောဦးသာ။
- (၂) ဒုတိယဘဝ၊ အကျိုးရ၊ သတ္တဇောမှတ်ပါ။
- (၃) ပရံပရ၊ အနမတင်၊ အဆက်ဆက်ဝယ်၊ အကျိုးကြွယ်၊ အလယ်
ဇောငါးဖြာ။
- (၄) ကံအဟောသိ၊ ကျိုးမရှိ၊ ကြံစေတနာ။

(၄) ပါကဋ္ဌာနစတုက္က

အကျိုးပေးရာ ဘုံဋ္ဌာန၏ အစွမ်းအားဖြင့် ကံတို့သည် ၄-မျိုး ပြား၏။

(၁) အကုသိုလ်ကံ	= ၁၂-ပါး	အပါယ် ၄-ဘုံသို့အကျိုးပေးသောကံ	} ကာမ ကံ ၂၀
(၂) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ	= ၈-ပါး	ကာမသုဂတိဘုံသို့အကျိုးပေးသောကံ	
(၃) ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ	= ၅-ပါး	ရူပဘုံသို့ အကျိုးပေးသောကံ	} မဟဂ္ဂုတ်ကံ (၉)
(၄) အရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ	= ၄-ပါး	အရူပဘုံသို့ ။	

(၁) အကုသိုလ်ကံ

(က) ကံ၏ဖြစ်ရာ ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၊ မနောဒွါရ တည်းဟူသော ကမ္မဒွါရ အစွမ်းအားဖြင့် အကုသိုလ် ကံသည် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ ဟု ၃-မျိုး ပြား၏။

ကာယကံ = ကိုယ်တည်းဟူသော ကာယဒွါရ (ကာယဝိညတ်ရုပ်)၌ အဖြစ်များသောအမှုကို “ကာယကံ” ဟု ခေါ်၏။

ဝစီကံ = နှုတ် တည်းဟူသော ဝစီဒွါရ (ဝစီဝိညတ်ရုပ်)၌ အဖြစ်များသောအမှုကို “ဝစီကံ”ဟု ခေါ်၏။

မနောကံ = ကိုယ်လည်း မလှုပ်၊ နှုတ်လည်း မပါ၊ စိတ်တည်းဟူသော မနောဒွါရ၌ အဖြစ်များသော အမှုကို “မနောကံ”ဟု ခေါ်၏။

ကာယကံအကုသိုလ် ၃-ပါး

- (၁) ပါဏာတိပါတ = သူ့အသက်သတ်မှု၊
- (၂) အဒိန္နာဒါန = သူ့ဥစ္စာခိုးမှု၊
- (၃) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ = သူ့အိမ်ရာ ပြစ်မှားမှု၊

* ၎င်း မကောင်းမှု ၃-ပါးတို့သည် (ကမ္မဒွါရ ၃-ပါးအနက်) ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ ၂-ပါးလုံး၌ ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် ကာယဒွါရတည်းဟူသော ကိုယ်၌ အဖြစ်များသော မကောင်းမှုဖြစ်၍ ကာယကံ(ကာယဒုစရိုက်) ၃-ပါး မည်၏။

ဝစီကံအကုသိုလ် ၄-ပါး

- (၁) မုသာဝါဒ = မုသားပြောမှု၊ (လိမ်ညာပြောဆိုမှု)
- (၂) ပိသုဏဝါစာ = ကုန်းတိုက်ကာ မိတ်ခွဲမှု၊ (သူတစ်ပါးတို့ကို ရန်တိုက်မှု)
- (၃) ဖရုသဝါစာ = ကြမ်းတမ်းသော စကားပြောဆိုမှု၊ (ဆဲဆို ငေါက်ငမ်းပြောဆိုမှု)
- (၄) သမ္ပပ္ပလာပ = အနှစ်သာရမရှိ၊ အဓိပ္ပါယ်မဲ့သော ပြန်ဖျင်းစကား ပြောဆိုမှု၊

* ဤ မကောင်းမှု ၄-ပါးတို့သည် ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ ၂-ပါးလုံး၌ ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် ဝစီဒွါရ တည်းဟူသော နှုတ်၌ အဖြစ်များသော မကောင်းမှု ဖြစ်၍ ဝစီကံ (ဝစီဒုစရိုက်) ၄-ပါး မည်၏။

မနောကံအကုသိုလ် ၃-ပါး

- (၁) အဘိဇ္ဈာ = သူပိုင်ဥစ္စာ ညွတ်မှု (သူတစ်ပါးဥစ္စာကို မတရား ယူလို့မှု)
- (၂) ဗျာပါဒ = အသေ တောင့်တမှု (သူတစ်ပါး ပျက်စီး, သေကြေ စေရန် ကြံစည်မှု)
- (၃) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ = အယူမှားမှု၊

၈၄ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

* ဤ မကောင်းမှု ၃-ပါးတို့သည် ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၊ မနောဒွါရ ၃-ပါးလုံး၌ ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် မနော ဒွါရ တည်းဟူသော စိတ်၌ အဖြစ်များသော ကြောင့် မနောကံ (မနောဒုစရိုက်) ၃-ပါး မည်၏။

အကုသလကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး

ဤ ကာယကံ ၃-ပါး၊ ဝစီကံ ၄-ပါး၊ မနောကံ ၃-ပါးကို အပါယ်ရောက်ကြောင်း မကောင်းသော လမ်း ခရီးဖြစ်သည့် အကုသိုလ်များ “အကုသလကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး”ဟု ခေါ်ဝေါ်ရိုး ပြုကြသည်။ (အကုသလကမ္မ-အကုသိုလ်ကံ + ပထ - အပါယ်ရောက်ကြောင်းလမ်း)

ဒုစရိုက် ၁၀-ပါး

မကောင်းသောစရိုက်(အကျင့်)များ ဖြစ်သောကြောင့်လည်း “ဒုစရိုက် ၁၀-ပါး”ဟုလည်း ခေါ်၏။ (ဒု-မကောင်းသော + စရိတ်-စရိုက်၊ အကျင့်)

ဒုစရိုက် (၄၀) = ကိုယ်တိုင်၊ တိုက်တွန်း၊ ချီးမွမ်း၊ စိတ်တူ၊ ပွားပြန်မှု၊ မှတ်ယူ ၄၀-ကံ။

(ခ) ကံမြောက်ကြောင်းတရား (မူလ = အရင်းခံတရား)

- * ပါဏာတိပါတ၊ ဖရုသဝါစာ၊ = ဒေါသမူလ (ဒေါသစေတသိက်)
- ဗျာပါဒ = ဒေါသမူလရှိသော ယှဉ်ဘက်စိတ် (ဒေါသမူစိတ်)
- * ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ = လောဘမူလ (လောဘစေတသိက်)
- အဘိဇ္ဈာ = လောဘမူလရှိသော ယှဉ်ဘက်စိတ် (လောဘမူစိတ်)

* အဒိန္နာဒါန၊ မုသာဝါဒ
ပိသုဏဝါစာ၊ သမ္ဗပ္ပလာပ } ရံခါ လောဘမူလ၊ ရံခါ ဒေါသမူလ

(ဂ) တရားကိုယ်

ကာယကံ ၃-ပါး (ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး) = ကံမြောက်အောင် နှိုးဆော်
သော “စေတနာ”

ဝစီကံ ၄-ပါး (ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါး) = ကံမြောက်အောင် နှိုးဆော်
သော “စေတနာ”

မနောကံ ၃-ပါး (အဘိဇ္ဈာ) = လောဘ စေတသိက်
(ဗျာပါဒ) = ဒေါသ ။
(မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ) = ဒိဋ္ဌိ ။

တရားကိုယ်	ကံမြောက်ပြောင်းထူး(မူလ)	အကုသကမ္မပထ ၁၀-ပါး
ဒေါသနှင့်ယှဉ်သောစေတနာ ။ စေတနာ ဒေါသစေတသိက်	ဒေါသ ဒေါသ ဒေါသမူလရှိသောယှဉ်ဘက်စိတ်	ပါဏာတိပါတ ဖရုသဝါစာ ဗျာပါဒ
လောဘနှင့်ယှဉ်သောစေတနာ ဒိဋ္ဌိစေတသိက် လောဘစေတသိက်	လောဘ လောဘ လောဘမူလရှိသောယှဉ်ဘက်စိတ်	ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အဘိဇ္ဈာ
ရံခါ လော(သို့)ဒေါသယှဉ်စေတနာ ။ ။ ။	ရံခါ လော(သို့)ဒေါ ။ ။ ။	အဒိန္နာဒါန မုသာဝါဒ ပိသုဏဝါစာ သမ္ဗပ္ပလာပ

၈၆ ✦ မွေဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

- (ဆောင်) (၁) သက်သတ်ခိုးမှု၊ ကာမေသု၊ သုံးခုကာယကံ၊
လိမ်လည်ကုန်းချော၊ နှုတ်ကြမ်းပြော၊ ဖျင်းပြောဝစီကံ၊
သူဟာရလို၊ သေစေလိုငြား၊ ကံဖယ်ရှား၊ သုံးပါးမနောက်။
- (၂) ပါဏာ၊ ဖရု၊ ဗျာပါစု၊ ဒေါဒု အရင်းခံ၊
ကာမေ၊ မိစ္ဆာ၊ အဘိဇ္ဈာ၊ လောဘာအရင်းခံ၊
အဒိန်၊ မုသာ၊ ပိ၊ သမ္မာ၊ လောဘာ၊ ဒေါ နှစ်တန်။

(ဃ) စိတုပ္ပါဒ်၏အစွမ်းအားဖြင့်-

ဤ အကုသလကမ္မပထတရား ၁၀-ပါးသည် စိတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံအားဖြင့် အရင်းစစ်လျှင် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးပင်တည်း၊ အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးသည်ပင် ထိုက်သည့်အား လျော်စွာ ပါဏာတိပါတ စသော အနေအားဖြင့် ဖြစ်ကြသည်၊ (ကံမြောက်ကြောင်းတရား ကောက်ယူရာတွင် မောဟ စေတသိက်သည် အကုသလကမ္မ ပထတရား ၁၀-ပါးလုံး၌ အမြဲ ပါဝင်နေခြင်းကြောင့် သီးခြား မဖော်ပြထားခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။)

(၂) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ

- (က) ကမ္မဒွါရ၏အစွမ်းအားဖြင့်-ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောက် ဟူ၍ ၃-ပါးအပြား ရှိ၏။ ကာယကံ ၃-ပါး၊ ဝစီကံ ၄-ပါး၊ မနောက် ၃-ပါး၊ ပေါင်း ၁၀-ပါးသော တရားတို့ကို “ကုသလကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး”ဟု ခေါ်၏။
- (ခ) ဒါန-သီလ-ဘာဝနာ တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်- ၃-ပါးပင် ပြား၏။ (တစ်နည်း) ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ၊ အပစာယန၊ ဝေယျာဝစ္စ စသော ပုညကြိယာဝတ္ထုအားဖြင့် ၁၀-ပါး အပြား ရှိ၏။

- (ဂ) စိတ္တုပ္ပါဒ်၏အစွမ်းအားဖြင့်- ကာမကုသိုလ်ကံသည် ၈-ပါးအပြား ရှိ၏။
(စိတ်တို့၏ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် အရင်း စစ်လျှင် ကာမကုသိုလ်ကံသည် ၈-ပါး ရှိ၏။ ၈-ပါး ဟူသည် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါးပင်တည်း။)
- * မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါးသည်ပင် ကာယကံ စသော၊ ဒါန စသော အနေအားဖြင့် ဖြစ်ရသည်ဟူလို။

ကုသလကမ္မပထတရား (ဝါ) သုစရိုက် ၁၀-ပါး

ကောင်းသော အမှုအရာ အကျင့်ဖြစ်၍ သုစရိုက်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သုဂတိဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ကောင်းမှုကြီးများဖြစ်၍ ကုသလကမ္မပထတရား ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ကြ၏။

ကာယကံ ၃-ပါး (ကာယသုစရိုက် ၃-ပါး)

- (၁) ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိ = သူ့အသက်သတ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊
- (၂) အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိ = သူ့ဥစ္စာခိုးခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊
- (၃) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ ဝေရမဏိ = သူ့အိမ်ရာ ပြစ်မှားမှုမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊

ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ ၂-ပါး၌ ဖြစ်သော်လည်း ကိုယ်၌ အဖြစ်များ သောကြောင့် ကာယကံ ၃-ပါး (ကာယသုစရိုက် ၃-ပါး) မည်၏။

ဝစီကံ ၄-ပါး (ဝစီသုစရိုက် ၄-ပါး)

- (၁) မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိ = လိမ်ညာပြောခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊
- (၂) ပိသုဏဝါစာ ဝေရမဏိ = ကုန်းတိုက်စကားပြောခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊
- (၃) ဖရုသဝါစာ ဝေရမဏိ = ကြမ်းတမ်းစကားပြောခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊
- (၄) သမ္ပပ္ပလာပါ ဝေရမဏိ = ပြိန်ဖျင်းစကားပြောခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊

* ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ ၂-ပါး၌ ဖြစ်သော်လည်း နှုတ်၌ အဖြစ်များသောကြောင့် ဝစီကံ ၄-ပါး (ဝစီ သုစရိုက် ၄-ပါး) မည်၏။

၈၈ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

မနောကံ ၃-ပါး (မနောသုစရိုက် ၃-ပါး)

- (၁) အနဘိဇ္ဈာ = သူပိုင်ဥစ္စာ မညွတ်မှု၊
- (၂) အဗျာပါဒ = အသေမတောင့်တမှု၊
- (၃) သမ္မာဒိဋ္ဌိ = အယူမှန်မှု၊

* ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရ၊ မနောဒွါရ ၃-ပါးလုံး၌ ဖြစ်သော်လည်း စိတ်၌ အဖြစ် များသောကြောင့် မနောကံ ၃-ပါး (မနောသုစရိုက် ၃-ပါး) မည်၏။

- (ဆောင်) (၁) ကာ၊ဒု သုံးပါး၊ ရှောင်ကြဉ်ငြား၊ သုံးပါးကာယကံ။
 (၂) နှုတ်၊ဒု လေးပါး၊ ရှောင်ကြဉ်ငြား၊ လေးပါးဝစီကံ။
 (၃) အနဘိဇ္ဈာ၊ အဗျာပါဒနှင့် သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ဖြောင့်မှန်သိ၊ ကြိမ်နောက်။
- သုစရိုက် (၄၀)* ကိုယ်တိုင်၊ တိုက်တွန်း၊ ချီးမွမ်း၊ စိတ်တူ၊ ပွားပြန်မှု၊ မှတ်ယူ
 ၄၀-ကံ။

တရားကိုယ်

- ကာယသုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီသုစရိုက် ၄-ပါး = ဝိရတီစေတသိက် ၃-ပါး
- အနဘိဇ္ဈာ = အလောဘ
  - အဗျာပါဒ = အဒေါသ
  - သမ္မာဒိဋ္ဌိ = အမောဟ

ပုညကြိယာဝတ္ထု ၁၀-ပါး

ကောင်းသောအကျိုး၏ တည်ရာဖြစ်၍ ပြုသင့်ပြုထိုက်သော ကောင်းမှုကုသိုလ် ၁၀-ပါးကို ပုညကြိယာ ဝတ္ထု ၁၀-ပါးဟု ခေါ်၏။ (ပုည - ကောင်းမှု + ကြိယ - ပြုသင့်ပြုထိုက်သော + ဝတ္ထု - တည်ရာ)

- ၁။ ဒါန = စွန့်ကြဲ ပေးကမ်း လှူဒါန်းမှု၊
- ၂။ သီလ = ကာယကံ၊ ဝစီကံကို အပြစ်မဖြစ်စေရန် စောင့်ထိန်းမှု၊

ဝိထိမုတ်ပိုင်း (မှတ်စု) ✧ ၈၉

- ၃။ ဘာဝနာ = သမထ၊ ဝိပဿနာ ဘာဝနာ ပွားများမှု၊
- ၄။ အပစာယန = မိမိကိုယ်ကို နှိမ့်ချကာ ဂုဏ်ကြီးသူကို ရိုသေ ပူဇော်မှု၊
- ၅။ ဝေယျာဝစ္စ = သူတစ်ပါးကုသိုလ်ကိစ္စ၌ ကြောင့်ကြစိုက်ကာ ကူညီမှု၊
- ၆။ ပတ္တိဒါန = မိမိ၏ ကောင်းမှုကုသိုလ်အဖို့ကို မိမိကဲ့သို့ အညီအမျှ ရစေရန် အမျှပေးဝေမှု၊
- ၇။ ပတ္တာနုမောဒန = သူတစ်ပါး ဝေငှသော ကောင်းမှုကုသိုလ်အဖို့ကို ဝမ်းမြောက်စွာ သာဓုခေါ်ဆိုမှု၊
- ၈။ ဓမ္မဿဝန = သူဟောသောတရားကို ရိုသေစွာ နာကြားမှု၊
- ၉။ ဓမ္မဒေသနာ = မိမိသိရာတရားကို သူတစ်ပါးအား လာဘ်မငဲ့ဘဲ ဟောကြားမှု၊
- ၁၀။ ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မ = ကံကိုသာ ကိုးရိုးကာ အယူဖြောင့်မတ်မှု၊

ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ၌ သွင်းယူခြင်း

- * ဒါန ၌ = ပတ္တိဒါန၊ ပတ္တာနုမောဒန ကုသိုလ်တို့ကို သွင်းယူရ၏။
- * သီလ ၌ = အပစာယန၊ ဝေယျာဝစ္စ ။ ။
- * ဘာဝနာ၌ = ဓမ္မဿဝန၊ ဓမ္မဒေသနာ ။ ။

(ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မမှာ - ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ ၃-ပါးလုံး၏ ရှေ့သွား အကြီးအမှူး သဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့် ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ ၃-ပါး လုံး၌ပင် ထည့်သွင်းအပ်၏။)

ဆောင် - ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာ၊ သုံးဖြာစဉ်၍ခင်း။

စ၊ နှစ်ကို လယ်၊ လယ်၊ နှစ်ကို စ၊ နောက်မှာ နောက်ချင်းသွင်း။

၉၀ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှဘင်

(၃) ရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံ

(၁) ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံသည် ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ ဟု ၃-မျိုး မရှိ၊ မနောကံ ၁-မျိုးသာ ရှိသည်။

(ဈာန်ကုသိုလ်ဖြစ်၍ အလွန် နူးညံ့ သိမ်မွေ့ ငြိမ်သက်လှသဖြင့် မည်သည့်ဝိညာတ်ကိုမျှ မဖြစ်စေနိုင်၍ ကာယဒွါရ၊ ဝစီဒွါရတို့၌ မဖြစ်၊ မနောဒွါရ၌သာ ဖြစ်သောကြောင့် မနောကံသာ ဖြစ်၏။)

(၂) ဒါန၊ သီလ၊ ဘာဝနာဟု ၃-မျိုးလည်း မရှိ၊ ဘာဝနာ ၁-မျိုးသာ ဖြစ်၏။

(၃) “မနောကံ-ဘာဝနာမယ”ဟု ဆိုသော်လည်း ကာမာဝစရကုသိုလ် မနောကံ-ဘာဝနာမယမျိုး မဟုတ်၊ အပ္ပနာသို့ရောက်သော မနောကံ-ဘာဝနာမယမျိုးသာ ဖြစ်၏။

(၄) ယှဉ်သောဈာန်အင်္ဂါ ၅-မျိုး ပြားခြင်းကြောင့် ရူပကုသိုလ်ကံလည်း ၅-မျိုး ပြားရပေ၏။

(၄) အရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ

ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံကဲ့သို့ပင် အပ္ပနာသို့ ရောက်သော မနောကံ-ဘာဝနာမယမျိုးသာ ဖြစ်၏။ ကောင်းကင် ပညတ် စသော အာရုံအားဖြင့် ၄-မျိုး ပြားခြင်းကြောင့် အရူပကုသိုလ်ကံလည်း ၄-မျိုး ပြားရပေသည်။

ကာမကံတို့၏ အကျိုးပေးရာ ဘုံဌာနများ

ကာမကံ (၂၀)ပါး	အခါ(ကာလ)	ဘုံဌာန	အကျိုးပီပိက်စိတ်
(၁) အကုသိုလ်ကံ ဥဒ္ဓစ္စကြောင့်အကုစေတနာ ၁၁-ပါး	ပဋိသန္ဓေအခါ	အပါယ် ၄-ဘုံ	အကုဝိ-၃-တိ ၁-ပါး
အကုသိုလ်စေတနာ ၁၂-ပါး	ပဝတ္တိအခါ	(၁) အပါယ် ၄-ဘုံ (၂) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ (၃) အသညသတ် ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ	အကုဝိပိက်စိတ် = ၇-ပါး အကုဝိပိက်စိတ် = ၇-ပါး (ယာန, ဇိဝှိ, ကာယကြည့်) အကုဝိပိက်စိတ် = ၄-ပါး
(၂) ကာမကုသိုလ်ကံ မဟာကုသိုလ်စေတနာ ၈-ပါး	ပဋိသန္ဓေအခါ	ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ-၃-တိ = ၁-ပါး မဟာဝိ = ၈-ပါး ပေါင်း = ၉-ပါး
မဟာကုသိုလ်စေတနာ ၈-ပါး	ပဝတ္တိအခါ	(၁) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ (၂) အပါယ် ၄-ဘုံ (၃) အသညသတ် ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ-၈ +မဟာဝိ-၈ = ၁၆-ပါး အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး (ယာန, ဇိဝှိ, ကာယကြည့်) အဟိတ်ကုဝိ = ၅-ပါး

၉၂ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါင်လုတင်

ကာမကုသိုလ်ကံ၏ တိဟိတ်, ဥက္ကဋ္ဌ စသည်အခွဲ

တိဟိတ်ကုသိုလ် = ကုသိုလ် ပြုသောအခါ ကံ, ကံ၏အကျိုးကို သိမြင်သော ကမ္မဿကတဉာဏ် (သို့) အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တဟု ဆင်ခြင်တတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ပါဝင်သောကုသိုလ်၊ (အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟာ ဟိတ် ၃-ပါးနှင့် ယှဉ်သော မဟာကုသိုလ်ဉာဏသံ ၄-ပါး)

* ကုသိုလ်ပြုစဉ်၊ ကံကျိုးမြင်သိ၊ ဉာဏ်ယှဉ်ဘိကာ၊ တိဟိတ်ကုသိုလ်၊ ခေါ်ကြဆို၏။

ဒွိဟိတ်ကုသိုလ် = ကုသိုလ်ပြုသောအခါ (ကလေးသူငယ်များ ပြုသကဲ့သို့) ကံ, ကံ၏အကျိုးကို သိမြင်သောဉာဏ် မပါလျှင် အမောဟာ ဟိတ်နှင့် မယှဉ်သောကြောင့် ဒွိဟိတ်ကုသိုလ် မည်၏။ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏ် ၄-ပါး)

* အကျိုးမမြင်၊ ဉာဏ်မယှဉ်သော်၊ ခေါ်တွင်ဒွိဟိတ်၊ ကုသိုလ်စိတ်တည့်။

ဥက္ကဋ္ဌကုသိုလ် = ကုသိုလ်မပြုခင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြုပြီးနောက်သော် လည်းကောင်း ရှေ့, နောက် နှစ်တန် ကုသိုလ်စိတ်များ ခြံရံနေလျှင် ၎င်းကုသိုလ်သည် အလွန်မြင့်မြတ်သော ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ် မည်၏။

* ရှေ့နောက်နှစ်တန်၊ ကုသိုလ်ခြံ၊ မှတ်ရန်ဥက္ကဋ္ဌ။

ဩမကကုသိုလ် = ကုသိုလ်မပြုခင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြုပြီးနောက်သော် လည်းကောင်း ရှေ့, နောက် နှစ်တန် အကုသိုလ်စိတ်များ ခြံရံနေလျှင် ၎င်းကုသိုလ်သည် အညံ့စား ဩမကကုသိုလ် မည်၏။

အကျိုးပေးရာ ဘုံဌာနများ

ကမကုသိုလ်ကံ	အခါ (ကာလ)	ဘုံဌာန	အကျိုးပီပေါက်စိတ်
(၁) တိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌ မဟာကုစေတနာ ၄-ပါး (မဟာကုဉာဏ် ၄-ပါး)	ပဋိသန္ဓေအခါ	ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	မဟာဝိပါက်ဉာဏ် = ၄-ပါး
	ပဝတ္တိအခါ	(၁) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ ၈-ပါး မဟာဝိပါက် ၈-ပါး } ၁၆-ပါး
		(၂) အပါယ် ၄-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး
		(၃) အသညသတ် ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ	ယာန, ဇိဝှိ, ကာယကြည့် အဟိတ်ကုဝိ = ၅-ပါး
(၂) တိဟိတ်ဩမက မဟာကုစေတနာ ၄-ပါး (မဟာကုဉာဏ် = ၄-ပါး)နှင့်	ပဋိသန္ဓေအခါ	ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	မဟာဝိပါက်ဉာဏ် = ၄-ပါး
	ပဝတ္တိအခါ	(၁) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး မဟာဝိဉာဏ် = ၄-ပါး ပေါင်း = ၁၂-ပါး
		(၂) အပါယ် ၄-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး
		(၃) အသညသတ် ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ	(ယာန, ဇိဝှိ, ကာယ)ကြည့် အဟိတ်ကုဝိ = ၅-ပါး

၉၄ ✧ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

ကာမကုသိုလ်ကံ	အခါ (ကာလ)	ဘုံဌာန	အကျိုးပီပိက်စိတ်
(၄) ဒွိဟိတ်ဩမက မဟာကုစေတနာ ၄-ပါး (မဟာကု (ဉာဏ် ၄-ပါး)	ပဋိသန္ဓေအခါ	လူ့ဘုံ၊ ဝိနိပါတိက အသုရာဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ-၃-တိ = ၁-ပါး
	ပဝတ္တိအခါ	(က) ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး
		(ခ) အပါယ် ၄-ဘုံ	အဟိတ်ကုဝိ = ၈-ပါး
		(ဂ) အသညသတ် ကြည့် ရူပ ၁၅-ဘုံ	(ယာန, ဇိဝှိ, ကာယ)ကြည့် အဟိတ်ကုဝိ = ၅-ပါး

ရွပါဝစရကုသိုလ်ဈာန်တို့၏ ဟိန(ပရိတ္တ), မဇ္ဈိမ, ပဏိတ(အထူး)

ဆန္ဒ, စိတ္တ, ဝီရိယ, ဝိမံသ ဟူသော ဈာန်နှင့်ယှဉ်ဘက်တရားတို့တွင် တစ်ပါးပါးသည် အဓိပတိ (အကြီးအကဲ)ဖြစ်ရိုးတည်း။ ထို အဓိပတိ ဖြစ်ထိုက်သော တရားသည် ညံ့နေ-လျော့နေလျှင် ဟိန(ပရိတ္တ)ဈာန် ဖြစ်၏။ ထို အဓိပတိက အလတ်တန်းစားသို့ ရောက်ယူလျှင် မဇ္ဈိမဈာန် ဖြစ်၏။ ထို အဓိပတိက ထက်မြက်လျှင် ပဏိတဈာန် ဖြစ်၏။

မဟာဂ္ဂုတ်ကံတို့၏ အကျိုးပေးရာဘုံဌာနများ

မဟာဂ္ဂုတ်ကံ	ဘုံဌာန	အကျိုးဝိပါက်
(၁) ဟိန် (ပရိတ္တ) ပ-ဈာန်ကု မဇ္ဈိမ ။ ပဏိတ ။	ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဘုံ ဗြဟ္မပုရောဟိတာဘုံ မဟာဗြဟ္မာ	ပ-ဈာန်ဝိပါက်စိတ် ။ ။
(၂) ဟိန် ဒု-ဈာန်ကု, တ-ဈာန်ကု မဇ္ဈိမ ။ ပဏိတ ။	ပရိတ္တာဘာဘုံ အပ္ပမာဏာဘာဘုံ အာဘဿရာဘုံ	ဒု-ဈာန်ဝိပါက်, တ-ဈာန်ဝိ ။ ။ ။ ။
(၃) ဟိန် စ-ဈာန်ကု မဇ္ဈိမ ။ ပဏိတ ။	ပရိတ္တသုဘာ အပ္ပမာဏသုဘာဘုံ သုဘင်္ဂါဘုံ	ပရိတ္တသုဘာဘုံ စ-ဈာန် ဝိပါက်စိတ် ။ ။
(၄) သာမည ပဉ္စ-ဈာန်ကု နာမ်ပျောက်စေမှုယှဉ် ။ သဒ္ဓါလွန်(အနာဂါမ်) ပဉ္စဈာန်ကု ဝီရိယလွန် ။ ။ သတိလွန် ။ ။ သမာဓိလွန် ။ ။ ပညာလွန် ။ ။	ဝေဟပ္ပိုလ်ဘုံ အသညသတ်ဘုံ အဝိဟာဘုံ အတပ္ပါဘုံ သုဒဿာဘုံ သုဒဿီဘုံ အကနိဋ္ဌဘုံ	ပဉ္စ-ဈာန်ဝိပါက်စိတ် ဇီဝိတနဝကကလာပ်ရုပ် ပဋိသန္ဓေ ပဉ္စ-ဈာန်ဝိပါက်စိတ် ။ ပဉ္စ-ဈာန်ဝိပါက်စိတ် ။ ။
(၅) အာကာသာနဉ္စာယတနကု ဝိညာဏဉ္စာယတနကု အာက္ခိဉ္စာယတနကု နေဝသညာနာသညာယတနကု	အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံ ဝိညာဏဉ္စာယတနဘုံ အာက္ခိဉ္စာယတနဘုံ နေဝသညာနာသညာ ယတနဘုံ	အာကာသာနဉ္စာယတနဝိပါက် ဝိညာဏဉ္စာယတနဝိပါက် အာက္ခိဉ္စာယတနဝိပါက် နေဝသညာနာသညာယတန ဝိပါက်

၉၆ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

မှတ်ချက် - ဤ မဟာဂ္ဂုတ်ကံတို့သည် များသောအားဖြင့် “ပ-ဈာန်ကု” သည် “ပ-ဈာန်ဝိ” “ဒု-တ ဈာန်ကု”သည် “ဒု, တ ဈာန်ဝိ”, “အာကာကု”သည် “အာကာဝိ”ဟု တူသောအကျိုးကို ပေးတတ်ကြသည်။

သို့ရာတွင် အသညသတ်ဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးစေတတ်သော “နာမ်ပျောက်စေလိုမှုနှင့်ယှဉ်သော ပဉ္စမဈာန်ကု” သည် မိမိနှင့်တူသော “ပဉ္စမဈာန်ဝိ”ကို မဖြစ်စေဘဲ ဇီဝိတနဝကကလာပ် ရုပ်ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေသည်။

သို့ဖြစ်၍ “တူသောအကျိုးကို မပေးစေတတ်သော မဟာဂ္ဂုတ်ကံ” ဟု မေးလျှင် နာမ်ပျောက်စေလိုမှုနှင့် ယှဉ်သော ပဉ္စမဈာန်ကုသို့လ်ကံ ဟု ဖြေပါ။

မေး- အသညသတ်ဘုံသို့ ရောက်ဖို့ရာ အဘယ်ဈာန်ကို အဘယ်သို့ အားထုတ်ရမည်နည်း။

ပဉ္စမဈာန်ကို ရပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်သည် “အမှတ်သညာ(စိတ်, စေတသိက်) ရှိနေသောကြောင့်သာ စားချင်, သောက်ချင်, လိုချင်မှု (လောဘ), ဒေါသဖြစ်မှု, မာနဖြစ်မှုတွေ ဖြစ်ရသည်။ ရုပ်ခန္ဓာချည်း နေလျှင် အပြစ် တစ်စုံတစ်ရာ မရှိဘဲ အေးမြ ငြိမ်းချမ်းဖွယ်ရှိသည်”ဟု သညာစေတသိက်နှင့်တကွ စိတ်, စေတသိက် အားလုံးအပေါ်မှာ များစွာ အပြစ်မြင်လျက် ပဉ္စမဈာန်ကိုပင် ထပ်ကာ ထပ်ကာ ဝင်စား၏။

ထိုအခါ ထို ပဉ္စမဈာန်စိတ်သည် သညာ(စိတ်, စေတသိက် အားလုံး)ကို စက်ဆုပ်သော (နာမ် ပျောက်စေလိုမှုနှင့်ယှဉ်သော) “သညာဝိရာဂဘာဝနာ”အဖြစ်သို့ ရောက်၏။ ထို ပုဂ္ဂိုလ် စုတေလျှင် သူ့အလိုကျအောင် သညာမရှိသော အသညသတ်ဘုံသို့ ရောက်ရလေသည်။

သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့အကျိုးပေးသောကံ

ပဉ္စမဈာန် ရပြီးသောပုဂ္ဂိုလ်သည် “အနာဂါမ်”ဖြစ်လျှင် သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ ဖြစ်ရ၏။ သို့သော် အမြဲမဟုတ်။ ပဉ္စမဈာန် ရပြီးသော အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်အချို့မှာ ဝေဟပ္ပိုလ်ဘုံ၌လည်း ဖြစ်ခွင့်ရှိသေး၏။ သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ကား အနာဂါမ် ပုဂ္ဂိုလ်မှတစ်ပါး အခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်များ ပဋိသန္ဓေ မနေနိုင်။ (သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ အနာဂါမ်ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ်၊ အရဟတ္တမဂ်ပုဂ္ဂိုလ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက် သာ ရှိ၏။ ထိုတွင် မဂ်ပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်၊ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်၌ ပဋိသန္ဓေနေခွင့် မရှိရကား အနာဂါမ်ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ် ၁-ယောက်သာ ပဋိသန္ဓေနေခွင့် ရှိသည် ဟူလိမ့်)

ထိုသို့ ပဋိသန္ဓေ နေကြရာဝယ် ဣန္ဒြေ ၅-ပါး ထက်မြက်ပုံ အစဉ် အားဖြင့် သုဒ္ဓါဝါသ ၅-ဘုံ၌ ဖြစ်ကြ ရသည်။ (သဒ္ဓိန္ဒြေ ထက်သူသည် အဝိဟာ ဘုံ၌၊ ဝီရိယိန္ဒြေ ထက်သူသည် အတပ္ပါဘုံ၌ စသည်ဖြင့် သိပါ။)

(ဆောင်) - သဒ္ဓါ၊ ဝီရိ၊ သတိ၊ သမာ၊ ဓိပညာ၊ ငါးဖြာဣန္ဒြေခင်း။
သုဒ္ဓါဘုံငါး၊ ထက်သူများ၊ စံစားစဉ်တိုင်းသွင်း။

----- ၃။ ကမ္မစတုက္က ပြီး၏။ -----

၄။ မရဏုပ္ပတ္တိစတုက္က

စုတေခြင်း (သေခြင်း)တို့၏ ဖြစ်ပုံကို ပြသော စတုက္ကကို “မရဏုပ္ပတ္တိ စတုက္က”ဟု ခေါ်သည်။ (မရဏ-စုတေခြင်း + ဥပပတ္တိ-ဖြစ်ပုံ + စတုက္က- ၄-ပါး)

သေခြင်း (မရဏ) ၄-ပါး

- (၁) အာယုက္ခယ = အသက်တမ်းကုန်၍ သေခြင်း၊ (မီးစာကုန်)
- (၂) ကမ္မက္ခယ = ထိုထိုဘဝကို စီမံလိုက်သော (နေကံ) ကံစွမ်းကုန်၍ သေခြင်း၊ (ဆီခန်း)

၉၈ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်

(၃) ဥဘယက္ခယ = အသက်တမ်း, ကံစွမ်း နှစ်ပါးကုန်၍သေခြင်း၊ (မီးစာ
ကုန် + ဆီခန်း)

(၄) ဥပစ္ဆေဒက = ကံဆိုးဖြတ်ချေ လတ်တလောသေခြင်း၊ (လေပြင်း
တိုက်ခတ်မှု စသည်. .)

မှတ်ချက် - ဤတွင် ဥပစ္ဆေဒက မရဏမှတစ်ပါး ကျန် မရဏ ၃-ပါးတို့သည်
စုတေချိန်ရောက်၍ သေခြင်း “ကာလမရဏ”ဖြစ်၍ ဥပစ္ဆေဒက
မရဏမှာ စုတေချိန် မရောက်သေးဘဲ သေရခြင်း “အကာလ
မရဏ” ဖြစ်ပါသည်။

သေခါနီး ထင်လာသော နိမိတ် ၃-ပါး

သေခြင်း (မရဏ) ၄-ပါးတို့အနက် တစ်ပါးပါးသော အကြောင်း
ကြောင့် သေကုန်သော သတ္တဝါတို့တွင် သေခါနီးကာလ၌ ကံ, ကမ္မနိမိတ်,
ဂတိနိမိတ်ဟု ဆိုအပ်သော ၃-ပါးသော အာရုံတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော နိမိတ်
(အာရုံ)သည် ကံ၏အစွမ်းကြောင့် ဒွါရ ၆-ပါးမှ တစ်ပါးပါးတွင် ထိုက်သလို
ထင်လာတတ်၏။

ထိုသို့ ထင်ရာဝယ် ကံထင်ထိုက်လျှင် ကံ၊ ကမ္မနိမိတ် ထင်ထိုက်လျှင်
ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် ထင်ထိုက်လျှင် ဂတိနိမိတ် ထင်လာသည်။

(၁) ကံ

သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ ကံအများ ရှိရာဝယ် အခြားမဲ့ နောက်ဘဝ၌
ပဋိသန္ဓေကျိုးကို ပေးဖို့ရာ အခွင့်သာသော ကုသိုလ်ကံ (သို့) အကုသိုလ်ကံ
တစ်ပါးပါးသည် ကံအများထဲမှ ရှေးရှု ထွက်ပြုလာသကဲ့သို့ ထင်ပေါ်လာ
တတ်သည်။

ဤသို့ အကျိုးပေးခွင့်ရ၍ ရှေးရှုတည်နေသော၊ ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေ
သော (ဥပပဇ္ဇဝေဒနိယ, အပရာ ပရိယဝေဒနိယ)ကုသိုလ်, အကုသိုလ် ဇနက
ကံသည် ကံ မည်၏။

သို့ဖြစ်၍ ထို ကံသည် အတိတ်ကာလ (ဓမ္မာရုံ)ဖြစ်၍ မနောဒွါရ၌ ထင်၏။

(၂) ကမ္မနိမိတ်

နောက်ဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေကိုဖြစ်စေသော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံ ပြုစဉ်ကာလက တွေ့ကြုံရသမျှ အာရုံများကို “ကမ္မနိမိတ်”ဟု ခေါ်သည်။

သို့ဖြစ်၍ ကံမြောက်ကြောင်း အလှူဝတ္ထု၊ အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်၊ လက်နက်၊ တုတ်၊ ဓား စသော ကံ အဆောက်အဦ၊ ကံနှင့်စပ်သမျှ ဝတ္ထုအာရုံ ၆-ပါးသည် ကမ္မနိမိတ် မည်၏။

ဤတွင် အတိတ်ကာလ ကမ္မနိမိတ် (အာရုံ ၆-ပါး)ဖြစ်လျှင် မနောဒွါရ၌ ထင်၏။ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ ကမ္မ နိမိတ် (အာရုံ ၆-ပါး)ဖြစ်လျှင် ယထာရဟ (သင့်လျော်သလို) ၆-ဒွါရ၌ ထင်၏။

(၃) ဂတိနိမိတ်

စုတေပြီးနောက် လားရောက်ရာ ဂတိတို့၌ တွေ့ကြုံရလတ္တံ့သော အာရုံများကို “ဂတိနိမိတ်”ဟု ခေါ်၏။ သို့ဖြစ်၍ လားရာဂတိ အမိဝမ်းရေး၊ နတ်သမီး၊ ဘုံဗိမာန်၊ ဥယျာဉ်၊ ပဒေသာပင်၊ ငရဲအိုး၊ ငရဲထိန်း၊ ငရဲမီးလျှံ စသည်သည် “ဂတိနိမိတ်” မည်၏။

ဤ ဂတိနိမိတ်သည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ အာရုံ ၆-ပါးဖြစ်၍ ယထာရဟ (သင့်လျော်သလို) ၆-ဒွါရ၌ ထင်၏။

စုတေခါနီး စိတ်အစဉ်ဖြစ်ပုံ

စုတေခါနီးကာလ၌ စိတ်အစဉ်သည် ထင်လာသော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် တစ်ပါးပါးကို အာရုံ ပြု၍ ရလတ္တံ့သော ဘဝသစ်ကို ညွှတ်၍ နေလေသည်။ ထိုဘဝသစ်သည်လည်း စင်ကြယ်သော ကုသိုလ်ကံ၊ ညစ်နွမ်း

၁၀၀ ✧ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

သော အကုသိုလ်ကံတို့အား လျော်စွာသော သုဂတိ-ဒုဂ္ဂတိဘဝများကို ရနိုင်ပေ၏။

စုတိစိတ်ကျပုံ

အလွန် နီးသော သေခြင်း ရှိသော သတ္တဝါတို့အား မရဏာသန္တရီထိစိတ်၏ အဆုံး၌လည်းကောင်း၊ မရဏာ သန္တရီထိနောင် ဘဝင်၏ အဆုံး၌လည်းကောင်း ပစ္စုပ္ပန်ဘဝမှ ရွှေ့လျော့ခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၏ အဆုံးဖြစ်သော စုတိစိတ် ကျလေသည်။

(ဤသို့ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝမှ ပြောင်းရွှေ့ လျှော့ကျခြင်းကို ပါဠိလို “စုတိ”၊ မြန်မာလို “စုတေသည်၊ သေသည်” ဟု ခေါ်၏။)

ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြစ်ပုံ

ဘဝဟောင်း၏ စုတိစိတ် အဆုံးသတ် ချုပ်ပြီးသည်၏ အခြားမဲ့၌ ကာလမခြားဘဲ ဆက်လက်၍ ပဋိသန္ဓေ စိတ်သည်-

(၁) အာရုံ = မစုတေမီ ရွှေ့အဖို့က မရဏာသန္တရီထိလောက်တို့ ယူအပ်သော အာရုံကို ဆက်လက်၍သာ အာရုံပြုသည်။

(မရဏာသန္တရီလောက် ကံကိုယူခဲ့လျှင် ပဋိသန္ဓေစိတ် သစ်ကလည်း ကံကိုပင် ဆက်လက် အာရုံပြု)

(မရဏာသန္တရီလောက် ကမ္မနိမိတ်ကိုယူခဲ့လျှင် ပဋိသန္ဓေစိတ်သစ်ကလည်း ကမ္မနိမိတ်ကိုပင် ဆက်လက် အာရုံပြု) (မရဏာသန္တရီလောက် ဂတိနိမိတ်ကို ယူခဲ့လျှင် ပဋိသန္ဓေစိတ်သစ်ကလည်း ဂတိနိမိတ်ကိုပင် ဆက်လက် အာရုံပြု)

(၂) မှီရာဝတ္ထု = ကာမဘုံနှင့် ရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်လျှင် ထိုဘုံတို့၌ မှီရာ ဟဒယဝတ္ထုရုပ် ရှိသောကြောင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်သည်။
အရူပဘုံ၌ ဖြစ်လျှင် မှီရာဝတ္ထုရုပ် မရှိသောကြောင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် ဝတ္ထုရုပ်ကို မမှီမူ၍သာလျှင် ဖြစ်သည်။

(၃) ဖြစ်ကြောင်း = ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာ သည် မဟုတ်။ ဗြဟ္မာမင်းကြီး စသသည်တို့က ဖန်ဆင်းလိုက်သည်လည်း မဟုတ်။ ရှေးက မိမိပြုခဲ့ သော ကုသိုလ်ကံ (သို့) အကုသိုလ်ကံဟူသော သင်္ခါရသည် ဖြစ်စေအပ်သော အကျိုးဝိပါက်သာ လျှင် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ -

- (၁) ဘဝသစ်၌ အပြစ်မမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းတတ် သော အဝိဇ္ဇာခြံရံ၊
- (၂) ဘဝသစ်၌ ညွတ်ကိုင်းရှိုင်းသော တဏှာ အရင်းခံလျက်၊
- (၃) ဘဝသစ်၌ ပစ်ချသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ် (ဇနက)ကံဟု ဆိုအပ်သော ကံ-သင်္ခါရ တည်း ဟူသော အကြောင်းသုံးပါးကြောင့် သတ္တဝါ များ ပဋိသန္ဓေ နေကြရသည်။

(၄) ရှေ့သွားခေါင်းဆောင်ဖြစ်ခြင်း = ပဋိသန္ဓေစိတ်၌ စိတ်ချည်း တစ်ခုတည်း ဖြစ်သည်မဟုတ်။ ဖဿ, ဝေဒနာ, သညာ အစရှိသော ယှဉ်ဘက် စေတသိက်များ လည်း ခြံရံလျက် ပါသည်။ ဤတွင် ပဋိသန္ဓေစိတ်

သည် ထို အတူတကွ ဖြစ်ဘက် တရားတို့၏ တည်ရာဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်ကို ထို ဖဿ စသော တရားအပေါင်း၏ “ရှေ့သွားခေါင်းဆောင်” ဟု ဆိုကြသည်။

(၅) ဖြစ်ခြင်းအစွမ်း = ဘဝဟောင်းအပြတ်တွင် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်၍ ပေးတတ်သောကြောင့် “ပဋိသန္ဓေ”ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပဋိသန္ဓေစိတ်သည်-

ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို တစ်စပ်တည်းကဲ့သို့ ဆက်စပ်တတ် သည်၏အစွမ်းအားဖြင့် ဘဝသစ်၌ ဥပါဒ်လျှင် ဥပါဒ်ခြင်း တည်လေသည်။

(ဘဝဟောင်းမှာ ဥပါဒ်ခဲ့၍ ဌိခဏကျမှ ဘဝသစ်၌ တည်သည် မဟုတ်၊ ဥပါဒ်လျှင် ဥပါဒ်ခြင်း ဘဝသစ်၌ တည်သည် ဟူလို။)

ကာမပဋိသန္ဓေစိတ်၏အာရုံ

စုတေခါနီး၌ စိတ်အားလုံးပင် ခပ်လျော့လျော့ ရှိရကား ဇောများလည်း အဟုန်မပြင်းလှသဖြင့် ၇-ကြိမ် မကျ၊ ၅-ကြိမ်သာ စောကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် မရဏာသန္တဝိထိ၌-

(၁) ပစ္စုပ္ပန်အာရုံများ (ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်) ထင်လာလျှင် ထိုအာရုံများသည် ၁၇-ချက်မျှ အသက် ရှည်သောကြောင့် အာရုံ မချုပ်သေးမီ စုတေဖို့ရာ အကြောင်းရှိ၏။ ထိုအခါ ဘဝသစ် ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်စိတ်တို့သည်လည်း ပစ္စုပ္ပန်အာရုံကို ရအပ်၏။

(၂) ၎င်း ပစ္စုပ္ပန်အာရုံများ (ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်)တို့သည် ချုပ်သွား ပြီးလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ အတိတ်ဖြစ်သော (ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်)

အာရုံများ ဖြစ်လျှင်သော်လည်းကောင်း ဘဝသစ် ပဋိသန္ဓေ စိတ်၊ ဘဝင်စိတ်တို့သည် အတိတ် (ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်) အာရုံ တို့ကိုသာ အာရုံပြု ရအပ်လေသည်။

ကာမပဋိသန္ဓေစိတ်၏အာရုံ

မရဏာသန္ဓေ ယူအပ်သောအာရုံ	ထင်သော ဒွါရ	ကာမပဋိသန္ဓေစိတ် (အာရုံ)	ဘဝင်စိတ် (အာရုံ)
(၁) အတိတ်ကံ - ဓမ္မာရုံ	မနောဒွါရ	အတိတ်ကံ	အတိတ်ကံ
(၂) အတိတ်ကမ္မနိမိတ် - အာရုံ ၆-ပါး	မနောဒွါရ	အတိတ်ကမ္မနိမိတ်	အတိတ်ကမ္မနိမိတ်
ပစ္စုပ္ပန်ကမ္မနိမိတ် - အာရုံ ၆-ပါး	၆-ဒွါရ (ယထာရဟ)	မချုပ်သေးလျှင်-- ပစ္စုပ္ပန်ကမ္မနိမိတ်	မချုပ်သေးလျှင်-- ပစ္စုပ္ပန်ကမ္မနိမိတ်
		ချုပ်ပြီးဖြစ်လျှင်- အတိတ်ကမ္မနိမိတ်	ချုပ်ပြီးဖြစ်လျှင်- အတိတ်ကမ္မနိမိတ်
(၃) ပစ္စုပ္ပန်ဂတိနိမိတ်	၆-ဒွါရ (ယထာရဟ)	မချုပ်သေးလျှင်-- ပစ္စုပ္ပန်ဂတိနိမိတ်	မချုပ်သေး-- ပစ္စုပ္ပန်ဂတိနိမိတ်
		ချုပ်ပြီး-- အတိတ်ဂတိနိမိတ်	ချုပ်ပြီး-- အတိတ်ဂတိနိမိတ်

ရူပ, အရူပ ပဋိသန္ဓေစိတ်၏အာရုံ

- (၁) ရူပပဋိသန္ဓေစိတ်၏အာရုံ = ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ် ကမ္မနိမိတ်၊
- (၂) အရူပပဋိသန္ဓေစိတ်၏အာရုံ = ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ် ကမ္မနိမိတ်၊ အတိတ်ဖြစ်သော မဟဂ္ဂုတ် ကမ္မနိမိတ်၊

၁၀၄ ✧ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

- * အာကာပဋိသန္ဓေ = (ကာလဝိမုတ်) ကောင်းကင်ပညတ် ကမ္မနိမိတ်၊
- * ဝိညာပဋိသန္ဓေ = (အတိတ်) အာကာကု မဟာဂ္ဂုတ် ကမ္မနိမိတ်၊
- * အာကိပဋိသန္ဓေ = (ကာလဝိမုတ်) နတ္ထိဘောပညတ် ကမ္မနိမိတ်၊
- * နေဝပဋိသန္ဓေ = (အတိတ်) အာကိကု မဟာဂ္ဂုတ် ကမ္မနိမိတ်၊

အသညသတ်ဘုံသားတို့၌ကား - ဇီဝိတနဝကကလာပ်သည်သာလျှင် ပဋိသန္ဓေ ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် အသညသတ် ဘုံသားတို့သည် ရုပ်ပဋိသန္ဓေ ရှိသူတို့ မည်၏။

အရူပဘုံသားတို့ကား - နာမ်လျှင် ပဋိသန္ဓေရှိသူတို့ မည်၏။

ကြွင်းသောဘုံသားတို့ကား - ရုပ်, နာမ်တို့ အစုံ ပဋိသန္ဓေ ရှိသူတို့ မည်၏။

စုတိနောင် ပဋိသန္ဓေနှောင်းပုံ

စုတေရာဘုံ	စုတိစိတ်	ပဋိသန္ဓေနေရာဘုံ	ပဋိသန္ဓေစိတ်
အပါယ် ၄-ဘုံ	ဒုဂ္ဂတိအဟိတ်စုတိ ၁-ပါး	ကာမ = ၁၁-ဘုံ	ဒုဂ္ဂတိအဟိတ်ပဋိ = ၁-ပါး သုဂတိအဟိတ်ပဋိ = ၁-ပါး ဒွိဟိတ်ပဋိသန္ဓေ = ၄-ပါး တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေ = ၄-ပါး
လူ့ဘုံ ဓာတုမဟာရာဇ်ဘုံ	သုဂတိအဟိတ်စုတိ ၁-ပါး ဒွိဟိတ်စုတိ ၄-ပါး	ကာမ = ၁၁-ဘုံ	ကာမပဋိသန္ဓေ = ၁၀-ပါး

ဝိထိမှတ်ပိုင်း (မှတ်စု) ✧ ၁၀၅

စုတေရာဘုံ	စုတိစိတ်	ပဋိသန္ဓေနေရာဘုံ	ပဋိသန္ဓေစိတ်
ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ	တိဟိတ်စုတိ ၄-ပါး	အပါယ် = ၄-ဘုံ ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ အသညသတ်=၁ဘုံ ကြွင်း ရူပ = ၁၅ဘုံ အရူပ = ၄-ဘုံ ပေါင်း = ၃၁-ဘုံ	ဒုဂ္ဂတိအဟိတ်ပဋိ = ၁-ပါး သုဂတိ ၊ = ၁-ပါး ဒွိဟိတ်ပဋိ ၊ = ၄-ပါး တိဟိတ်ပဋိ ၊ = ၄-ပါး ဇိဝိတနဝကရုပ် = ၁-ပါး ရူပ ပဋိ = ၅-ပါး အရူပပဋိ = ၄-ပါး ပဋိသန္ဓေ = ၂၀-ပါး
အသညတ်ဘုံ	အသညသတ်ရုပ်စုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ	ဒွိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး သဟိတ်ပဋိ = ၈-ပါး
ရူပ ၁၅-ဘုံ	ရူပစုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ (အသညရူပ=၁၅ဘုံ အရူပ = ၄-ဘုံ ပေါင်း = ၂၆-ဘုံ	ဒွိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး ရူပပဋိ = ၅-ပါး အရူပပဋိ = ၄-ပါး ပဋိသန္ဓေ = ၁၇-ပါး
အာကာဘုံ	အာကာစုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ အရူပ = ၄-ဘုံ ပေါင်း = ၁၁-ဘုံ	တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး အရူပပဋိ = ၄-ပါး ပဋိသန္ဓေ = ၈-ပါး
ဝိညာဘုံ	ဝိညာစုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ အာကာကြဉ်-- အရူပ = ၃-ဘုံ ပေါင်း = ၁၀-ဘုံ	တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး အာကာဝိကြဉ်-- အရူပပဋိ = ၃-ပါး ပဋိသန္ဓေ = ၇-ပါး

၁၀၆ ✧ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

စုတေရာဘုံ	စုတိစိတ်	ပဋိသန္ဓေနေရာဘုံ	ပဋိသန္ဓေစိတ်
အာကိဘုံ	အာကိစုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ	တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး
		အာကာ၊ ဝိညာဉ်ကြည်--	အာကာဝိ၊ ဝိညာဉ်ကြည်--
		အရူပ = ၂-ဘုံ	အရူပဝိ = ၂-ပါး
		ပေါင်း = ၉-ဘုံ	ပဋိသန္ဓေ = ၆-ပါး
နေဝဘုံ	နေဝစုတိ ၁-ပါး	ကာမသုဂတိ=၇-ဘုံ	တိဟိတ်ပဋိ = ၄-ပါး
		နေဝ = ၁-ဘုံ	နေဝ ဝိပဋိ = ၁-ပါး
		ပေါင်း = ၈-ဘုံ	ပဋိသန္ဓေ = ၅-ပါး

မှတ်ရန် (၁) ရူပဗြဟ္မာများသည် စုတေခဲ့သော် အားထုတ်ခဲ့သော ဈာန် အစွမ်းကြောင့်-

* အပါယ် ၄-ဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း မဖြစ်နိုင်ပါ။

* ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေနေရာ၌လည်း -

သုဂတိအဟိတ် ပဋိသန္ဓေ မဖြစ်
နိုင်ပါ။ ဒွိဟိတ်နှင့် တိဟိတ် ပဋိ
သန္ဓေသာ ဖြစ်နိုင်သည်။

* ရရှိထားရာဈာန်နှင့် အထက်အထက်ဈာန်အား
လျော်စွာ--

မူရင်းဗြဟ္မာဘုံနှင့် အထက်အထက် ရူပ, အရူပ ဗြဟ္မာ
ဘုံများ၌ ပဋိသန္ဓေ နေနိုင်ကြသည်။ (အသညသတ်
ဘုံ၌ကား ပဋိသန္ဓေ မနေကြပါ။)

(၂) အရူပဗြဟ္မာများသည်လည်း စုတေခွဲသော် အားထုတ်ခဲ့သော
ဈာန်အစွမ်းကြောင့်--

- * အပါယ် ၄-ဘုံသို့ ကျရောက် ပဋိသန္ဓေနေခြင်း မရှိ၊
- * ကာမသုဂတိဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ နေရာ၌လည်း အဆင့်မြင့်
အရူပ ပဉ္စမဈာန်အစွမ်းကြောင့် တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေသာ
ဖြစ်နိုင်သည်၊
- * အောက်အောက် ရူပဈာန်နှင့် အရူပဈာန်များကို
အားမထုတ်ကြသောကြောင့် ရူပဘုံနှင့် အောက်အောက်
အရူပဘုံများ၌ ပြန်၍ မဖြစ်ကြ၊ မိမိဘုံ၌ကား ပြန်၍
ဖြစ်နိုင်ကြသည်၊

(၃) ဗြဟ္မာ့ဘုံသို့ရောက်ပြီးသော အရိယာတို့ကား - ကာမဘုံ၌ ပြန်၍
မဖြစ်တော့ပါ။ ဗြဟ္မာ့ဘုံများ၌လည်း မိမိဘုံအပါအဝင် အထက်
ဗြဟ္မာ့ဘုံများ၌သာ ဖြစ်နိုင်၏။ အောက်ဘုံသို့ ပြန်၍ မဆင်း
တော့ပါ။

(၄) သုဒ္ဓဝါသဗြဟ္မာများကား - မိမိဘုံ၌ပင် ပြန်၍မဖြစ်တော့ဘဲ
အထက်ဘုံများ၌သာ ဖြစ်နိုင်ကြ၏။

အကနိဋ္ဌဗြဟ္မာများကား - အထက်ဘုံ မရှိတော့သဖြင့် မိမိ
ဘုံ၌ပင် ဧကန် ရဟန္တာဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန်စံကြရ၏။

(၅) ဝေဟပ္ပိလ်နှင့် နေဝသညာနာသညာယတနဘုံတို့မှ အရိယာ
များမှာလည်း-

ရဟန္တာမဖြစ်သေးပါက မိမိဘုံ၌သာ ထပ်၍ ဖြစ်နိုင်၏။
အခြား လားရာဘုံ မရှိတော့ပေ။

(ဆောင်) ဝေ, နေ, အက၊ သုံးဌာနမှာ၊ အရိယာ၊ သွားရာဘုံမရှိ။

၁၀၈ ✦ ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်

သီသ ၃-ဘုံ (တစ်နည်း) ဘဝင် ၃-ပါး

- (၁) ဝေဟပိုလ်ဘုံ = သုဒ္ဓါဝါသကြဉ်သော ရူပဘုံ များတွင် သီသ(ဦးထိပ်)တည်း။
- (၂) အကနိဋ္ဌဘုံ = သုဒ္ဓါဝါသဘုံများတွင် သီသ (ဦးထိပ်)တည်း။
- (၃) နေဝသညာနာသညာယတနဘုံ = အရူပဘုံများတွင် သီသ (ဦးထိပ်)တည်း။

ဘဝင်နှင့်စုတိစိတ်ဖြစ်ပုံ

တစ်ဘဝ၌ အစဦးဆုံးဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ် ချုပ်သည်၏ အခြားမဲ့မှ စ၍ ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အာရုံကိုပင် အာရုံပြု၍ ထို ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်သော စိတ်သည်ပင်လျှင် ဘဝ၏ ဖြစ်ကြောင်းအဖြစ်ကြောင့် ဘဝင်အစဉ်ဟု ဆိုအပ်သော စိတ်သည် (ဝိထိစိတ်တို့ မဖြစ်သောအခါများ၌) စုတိစိတ်တိုင်အောင် မြစ်ရေအလျဉ် စီးသကဲ့သို့ မပြတ်မစဲ ဖြစ်၏။ ဘဝ၏ အဆုံး၌လည်း ရွှေ့လျော့ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် စုတိစိတ်သည် ဖြစ်၏။

သံသရာစက်လည်ပုံ

စုတိစိတ် ချုပ်ပြီးသည့်နောက်၌လည်း အသစ်အသစ်သော ပဋိသန္ဓေ အစရှိကုန်သော စိတ်တို့သည် ရထား၌ တပ်ထားအပ်သော ဘီး၏ လည်ပုံကဲ့သို့ အစဉ်အတိုင်းသာလျှင် အဆက်ဆက် လည်ရန် ဖြစ်ကြလေ၏။

ဤ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ ဝိထိ၊ စုတိစိတ်တို့သည် အစဉ်အတိုင်း အဆက်ဆက် လည်၍ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဘဝတစ်ပါး၌လည်း ဤအတိုင်းပင် လည်၍ (ရဟန္တာ မဖြစ်မချင်း) ဖြစ်ကြလေသည်။

သံသရာစက်ပြတ်ပုံ

သံသရာစက်ပြတ်ရန်ကား - ပညာရှိသူ (တိဟိတ်ပုဂ္ဂိုလ်)တို့သည် ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး “သီလဖြူစင်၊ ဓူတင်ကိုဖြည့်၊ သမာဓိလောင်း” ကောင်းသောအကျင့် ရှိကုန်သည်ဖြစ်၍ ထိုဝဋ်တရားတို့၏ မမြဲခြင်း သဘောကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ထင်စွာ သိအောင် ဆင်ခြင် အားထုတ်သည်ရှိသော် ရွှေ့လျော့ခြင်း မရှိသော နိဗ္ဗာန်ကို မဂ်ဉာဏ်-ဖိုလ်ဉာဏ်ဖြင့် အမှန်သိခြင်း ကြောင့် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တဏှာကို မဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်တောက် နိုင်ပြီးလျှင် ခပ်သိမ်းသော ဝဋ်ဆင်းရဲတို့၏ ငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ဧကန် ရောက်ရ ပေတော့၏။

----- ၅။ ဝိထိမုတ်ပိုင်း ပြီး၏။ -----